

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Evaluační zpráva Nový Bor

PhDr. Roman Chrenčík

Březen 2022

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Obsah

Seznam zkratk.....	5
Shrnutí evaluační zprávy	6
1 Úvod.....	7
2 Základní terminologie	8
3 Kontext lokality a spolupráce s ASZ	10
3.1 Geografický kontext.....	10
3.2 Socioekonomický kontext a rozsah sociálního vyloučení v obci.....	11
3.2.1 Demografický kontext.....	11
3.2.2 Charakteristika místního trhu s bydlením a sociálně vyloučených lokalit	13
3.2.3 Dávky v hmotné nouzi	17
3.2.4 Nezaměstnanost	21
3.2.5 Zadluženost	23
3.2.6 Kriminalita	25
3.3 Spolupráce obce Nový Bor s ASZ v lokalitě	28
4 Zadání a cíle evaluace a metodologie	29
4.1 Evaluační otázky a evaluační kritéria	30
4.2 Limity evaluace	31
4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ.....	32
5 Evaluované priority a cíle SPSZ	33
5.1 SPSZ 2017–2019.....	33
5.2 SPSZ 2019–2021.....	35
6 Hlavní zjištění.....	37
6.1 Dopady evaluovaných opatření podle SPSZ a jejich zhodnocení	37
Vyhodnocení dopadu: Snížení zadluženosti a zvýšení ekonomické gramotnosti obyvatel města	40
6.2 Naplňování cílů KPSVL	43
6.2.1 Adresnost a relevance.....	43
6.2.2 Konzistence s potřebami	43
6.2.3 Koordinace.....	43
6.2.4 Synergie na úrovni opatření	44
6.2.5 Udržitelnost.....	44
6.3 Spolupráce aktérů a ASZ	44
7 Závěry evaluace a doporučení	46
7.1 Závěry.....	46
7.2 Doporučení	47

Seznam tabulek.....	48
Seznam obrázků	48
Seznam grafů.....	48
Seznam zdrojů a literatury.....	49

Seznam zkratk

ASZ	Agentura pro sociální začleňování
CS	Cílová skupina
IROP	Integrovaný regionální operační program
KA	Klíčová aktivita
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LP	Lokální partnerství
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MěÚ	Městský úřad
NNO	Nestátní nezisková organizace
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OPZ	Operační program Zaměstnanost
OSVZ	Odbor sociálních věcí a zdravotnictví
OSM	Odbor správy majetku
RCZ	Regionální centrum západ
RvC	Rodina v centru, z. ú.
SAS	Sociálně aktivizační služba
SPSZ I	Strategický plán sociálního začleňování města Nový Bor pro období 2017–2019
SPSZ II	Strategický plán sociálního začleňování města Nový Bor II pro období 2019–2021
SVL	Sociálně vyloučená lokalita
ÚP	Úřad práce
ZSRM	Zpráva o stavu Romské menšiny z roku 2015

Shrnutí evaluační zprávy

Následující evaluační zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s městem Nový Bor v letech 2016–2021 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování města Nový Bor 2016–2019 (SPSZ I) Strategického plánu sociálního začleňování města Nový Bor II 2016–2019 (SPSZ II), konkrétně pak implementace opatření, která se týkají oblasti zadluženosti a její prevence. Toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci.

Cílem zprávy je popsat efekt jednotlivých opatření a jejich vliv na dosažení plánovaných dopadů, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli podpory a tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v Novém Boru i v jiných lokalitách, kde působí ASZ, a rovněž pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení. Metodami sběru dat využitými v této evaluační zprávě byly desk research, polostrukturované hloubkové rozhovory s lokálními aktéry a analýza veřejně dostupných dat.

Předně je nutné konstatovat, že v oblasti dluhů byla v obou strategických dokumentech naplněna naprostá většina navržených opatření. V SPSZ I nebylo uskutečněno pouze jediné ze 12 opatření a v SPSZ II se neuskutečnil jeden ze šesti specifických cílů. K cílům respektive opatřením uvedeným ve druhém z dokumentů se nicméně dále váže jistý nedostatek v podobě obtížné vyhodnotitelnosti reálného počtu akcí daného typu (např. školení či setkání lokálních aktérů) z důvodu rezerv aktérů v evidenci těchto událostí. Ty se tak dle zjištění evaluátora konaly, nebylo však možné zjistit, v jakém počtu opakování.

Opatření v SPSZ I i SPSZ II plně reflektovala v dané době nejvýraznější problém oblasti, jímž byla zadluženost obyvatel. V tomto ohledu tak byla zcela adresná a relevantní. Naproti tomu ale v jiné klíčové oblasti zabývající se bydlením opatření tak relevantní nebyla, neboť se zaměřovala výhradně na investiční opatření, ale takřka kompletně opomíjela tzv. „měkká“ opatření. Realizované projekty byly konzistentní s potřebami CS, ale vzhledem ke svému rozsahu nemohly pokrýt a podpořit většinu CS, ale pouze její zlomek (v případě projektu S rodinou proti dluhům cca 10 %). Koordinace lokálních aktérů byla na vysoké úrovni, v synergii byl ovšem zaznamenán nedostatek v podobě konkurence neziskových organizací. Udržitelnost výstupů je ve městě zajištěna především pokračováním obou stěžejních organizací, tedy Rodiny v centru i Děčka Liberec.

Evaluátor dále stanovil jeden dopad, jímž bylo snížení zadluženosti a zvýšení ekonomické gramotnosti obyvatel města. Tohoto dopadu potom bylo, jak ukazuje provedená evaluace, dosaženo. Většina z dílčích dopadů je ovšem spíše krátkodobého charakteru. Mezi další zjištění patří fragmentace CS, kdy poradnu Rodiny v centru navštěvovaly primárně ženy (2/3 klientů) a často také Romové (1/4 klientů), u poradny Děčka Liberec to potom byli zástupci středního věku a střední či nižší střední socioekonomické třídy. Kauzalita projektových aktivit a dopadů lze prokázat pouze na příkladech konkrétních klientů. Nezamýšlenými dopady v lokalitě pak byly akcentace problémů zadluženosti, bydlení a ilegální práce a komunikace především prvního z témat s veřejností. Udržitelnost dopadů je potom zajištěna díky přetrvávajícímu působení obou organizací ve městě.

Evaluátor dále navrhl čtveřici doporučení. První z nich je adresováno Agentuře pro sociální začleňování a týká se vhodnější komunikace svého pole působnosti. Další tři jsou poté adresovány lokálním aktérům a zabývají se formou besed a akcí konaných s větším počtem lidí, komunikace problémů dluhů, bydlení a ilegální práce a vhodnější formulací cílů a opatření v oblasti bydlení.

1 Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcí Nový Bor v letech 2016–2021 zpracované na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování města Nový Bor pro období 2017–2019 (SPSZ I) a Strategického plánu sociálního začleňování města Nový Bor II pro období 2019–2021 (SPSZ II), konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti dluhové problematiky. Toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 4.3. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci/obcích. Cílem evaluace je **zhodnotit efekt jednotlivých opatření a lokálního partnerství na dosažení dopadů**, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli finanční podpory, příp. tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v lokalitě i v omezených možnostech v jiných lokalitách, kde působí ASZ, případně pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

2 Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování, která je od roku 2020 jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj ČR, byla v roce 2008 (ještě jako odbor Úřadu vlády ČR) ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. V lednu 2020 se stala součástí struktury Ministerstva pro místní rozvoj ČR, konkrétně sekce pro bydlení a sociální začleňování a i nadále je samostatným odborem pro sociální začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci/obcích je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **lokální partnerství** (LP), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytyčení strategických cílů a naplňování konkrétních opatření pro jejich naplnění. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování** (SPSZ), který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je ústředním nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá, a na jehož základě je také možné zhodnotit úspěch intervencí a spolupráce aktérů včetně ASZ.

ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregacním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na určité **limity**. Jedním z limitů je skutečnost, že vůči partnerům nedisponuje vlastními finančními zdroji a sehrává tak primárně úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky. ASZ je tedy hlavně zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám** (KPSVL), který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nachází v situaci, kdy mají **ztížený přístup ke zdrojům** běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra **stigmatizace** ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s **několika zásadními existenčními problémy zároveň**, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na státní podpoře, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

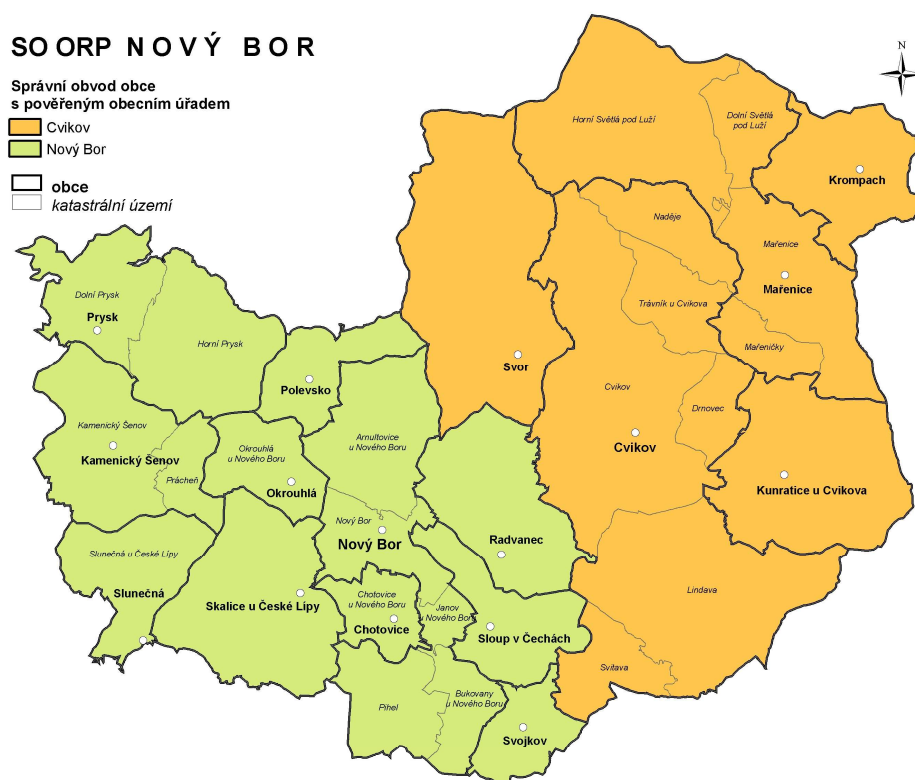
Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukují. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

3 Kontext lokality a spolupráce s ASZ

3.1 Geografický kontext

Nový Bor je město ležící na severu České republiky na úpatí Lužických hor. Z hlediska správního členění spadá město do okresu Česká Lípa a samo je obcí s rozšířenou působností (ORP) pro 16 obcí (Radvanec, Slunečná, Svojkov, Cvikov, Chotovice, Kamenický Šenov, Kropach, Kunratice u Cvikova, Mařenice, Nový Bor, Okrouhlá, Polevsko, Prysk, Skalice u České Lípy, Sloup v Čechách a Svor). V ORP Nový Bor v současné době žije 26 294 obyvatel, přičemž v samotném Novém Boru to je 11 582 obyvatel, tedy přibližně 44 % ORP.¹

Obrázek 1: Administrativní mapa SO ORP Nový Bor

Zdroj: ČSÚ.

Město je známo především díky sklářskému průmyslu, který se zde začal rozvíjet už na konci 17. století a měl významný dopad na další vývoj Nového Boru. K jeho největšímu rozmachu zde došlo v 60. letech 20. století v souvislosti se státním podnikem Crystalex. Ten zde v různých obměnách fungoval až do roku 2008, kdy v důsledku hospodářské krize zkrachoval, což způsobilo značný nárůst nezaměstnanosti ve městě i celém regionu. Provoz zde však byl o dva roky později obnoven a v současné době (říjen 2021) pokračuje i nadále. Jinou stěžejní událostí, jež zásadním způsobem ovlivnila vývoj města, byla 2. světová válka, konkrétně pak její konsekvence spojené s poválečným odsunem většinového německého obyvatelstva a přistěhování nových obyvatel z českého vnitrozemí.

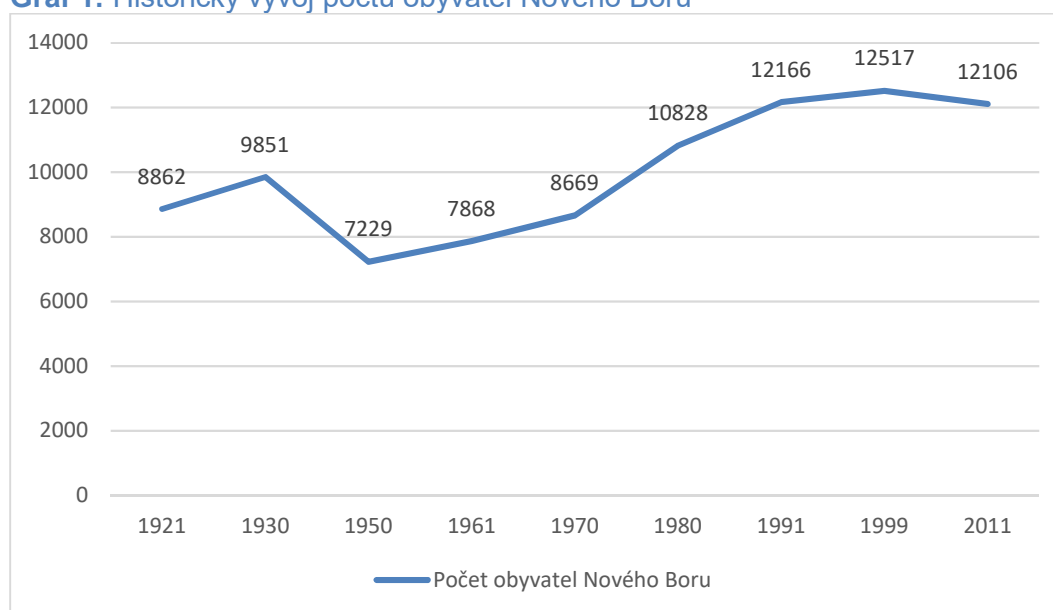
¹ Zdroj: ČSÚ. Údaje jsou platné k 31. 12. 2020.

3.2 Socioekonomický kontext a rozsah sociálního vyloučení v obci

3.2.1 Demografický kontext

Jak již bylo uvedeno výše, nejvýznamnější událostí pro demografický vývoj Nového Boru i celého Českolipska, byl jednoznačně odsud německého obyvatelstva po 2. sv. válce, z jehož důsledky se město dokázalo vypořádat až v průběhu průmyslového boomu v 70. letech minulého století. Prokazatelného populačního maxima dosáhlo v roce 1999, kdy zde žilo 12 517 obyvatel.² Na historický vývoj počtu obyvatel ukazuje níže uvedený graf 1. Z něj je dále zřejmé, že mezi lety 1991 a 2011 zde byla demografický vývoj poměrně stabilní se spíše pozitivní tendencí.

Graf 1: Historický vývoj počtu obyvatel Nového Boru

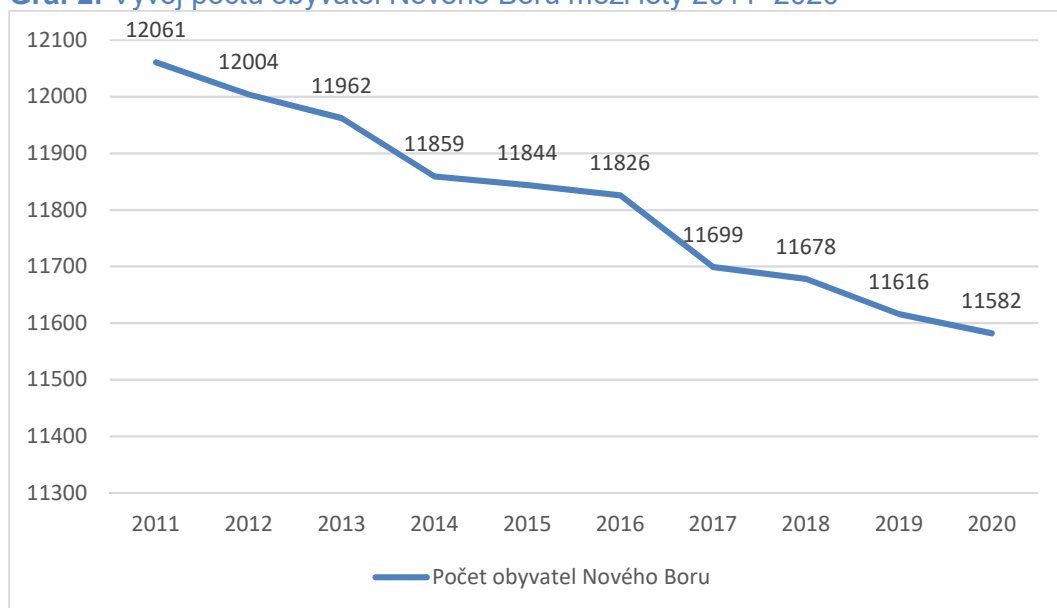

Zdroj: ČSÚ; údaje za všechny roky vyjma r. 1999 pocházejí ze Sčítání lidu v daných letech. Za rok 1999 pocházejí z archivních údajů ČSÚ a jsou platné ke 31. 12. 1999. Počet obyvatel: 1921 až 1950 – obyvatelstvo přítomné, 1961 až 1991 – obyvatelstvo bydlící (tj. hlášené v obci k trvalému pobytu), 2011 – obyvatelstvo bydlící (osoby s trvalým nebo dlouhodobým pobytem).

V posledním desetiletí se nicméně i Nový Bor, stejně jako většina oblastí České republiky (ČR) nacházejících se mimo velká města, potýká s přirozeným úbytkem obyvatelstva, stejně jako s jeho pozvolným stárnutím způsobujícím redukci počtu obyvatel v tzv. produktivním věku (mezi 15 a 64 lety). Z níže uvedeného grafu 2 je však zřejmé, že k úbytku obyvatel zde nedochází tak výrazným tempem jako v mnoha jiných oblastech ČR. Mezi lety 2011 a 2020 jich zde ubylo 479.

² Zdroj: ČSÚ. Údaj je platný k 31. 12. 1999.

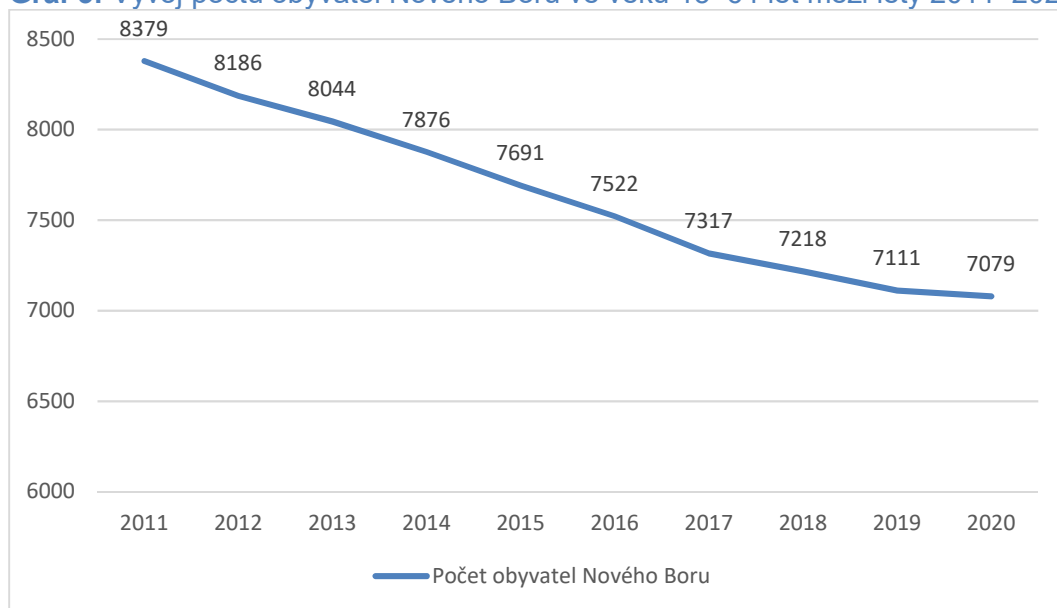
Graf 2: Vývoj počtu obyvatel Nového Boru mezi lety 2011–2020

Zdroj: ČSÚ; údaje jsou platné ke 31. 12. daných let.

Situace s úbytkem obyvatel v produktivním věku, již dokumentuje graf 3, ovšem pokazuje na o poznání kritičtější hodnoty. Za stejné období, tedy mezi lety 2011 a 2020, totiž v Novém Boru ubylo hned 1 300 obyvatel ve věku 15–64, což představuje potenciálně problematický jev.

Graf 3: Vývoj počtu obyvatel Nového Boru ve věku 15–64 let mezi lety 2011–2020

Zdroj: ČSÚ; údaje jsou platné ke 31. 12. daných let.

Podle Zprávy o stavu Romské menšiny z roku 2015 (ZSRM) žilo ve městě v době její tvorby zhruba 350–400 Romů. Tato hodnota při tehdejšímu počtu obyvatel představovala přibližně 3–4% podíl. Stejný dokument uváděl, že převážnou část Romů (cca 70 %) tvoří děti a mladí lidé do 20 let (ZSRM: 2015). Lokální aktéři v rámci evaluačního šetření konstatovali, že dané počty romských obyvatel se mezi lety příliš nemění. Vztahy mezi romskou menšinou a majoritním obyvatelstvem jsou poměrně dobré, ačkoliv, jak uvádí Vstupní analýza, „romská

populace Nového Boru je celkově chudší, méně vzdělaná a více ohrožena sociálně patologickými jevy“ (VA: 2016).

Nutno ovšem podotknout, že tomuto relativně poklidnému stavu neodpovídá mediální obraz koexistence Romů s menšinou, jenž byl negativně poznamenán tzv. Mačetovým útokem z roku 2011, při němž skupina Romů v baru napadla 3 muže obušky a mačetami a těžce je zranila.³ Ačkoliv byla událost sledována až do vynesení rozsudku nad útočníky v lednu 2015, přímo v Novém Boru je vnímána jako ojedinělá nešťastná událost. O míře integrace Romů mezi majoritní obyvatele svědčí také existence místa romského poradce i terénního pracovníka, který od 1. 1. 2014 nastoupil v rámci projektu Podpory terénní práce Úřadem vlády ČR na Městský úřad Nový Bor.

3.2.2 Charakteristika místního trhu s bydlením a sociálně vyloučených lokalit

Napříč dostupnými zdroji nepanuje stoprocentní shoda nad existencí či neexistencí sociálně vyloučených lokalit ve městě. Zatímco ZSRM z roku 2015 zmiňovala přítomnost 6 SVL, dle Programu rozvoje města Nový bor na období 2014–2020 či např. Situační analýzy (SA) z roku 2018 se ve městě žádné SVL nenacházejí. Oba tyto dokumenty a několik dalších se však shodují na existenci lokalit, v nichž se vyskytují komunity osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených dle charakteristik tohoto stavu (dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na soc. dávkách, zadluženost, trestná činnost apod.).

Za problematický jev nelze označit ani možnou geografickou segregaci sociálně slabých obyvatel města. Výjimku, jak uvádí Situační analýza, „představuje ubytovna v Severní ulici, kterou je možné jako jedinou označit za objekt s vysokou koncentrací osob sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením. Ke zvýšené koncentraci sociálně slabých na některých dalších adresách sice dochází, nicméně ne v takové míře, aby byla pro sousedství ohrožující, natož aby docházelo k odlivu majority z těchto míst“ (SA: 2018). Souhrnně je potom možné definovat několik konkrétních objektů obývaných osobami sociálně vyloučenými či sociálním vyloučením ohroženými. Jejich umístění ve městě nabízí níže uvedený obrázek 2. Ten je poté následován jednotlivými adresami a charakteristikou těchto lokalit. Jak je přitom zřejmé již z uvedeného obrázku, v Novém Boru nelze hovořit o segregaci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením na úzké a prostorově ohraničené části města. Uváděné adresy objektů či lokalit, na nichž se koncentrují jedinci a rodiny ohrožení sociálním vyloučením se naopak nacházejí napříč větší částí města.

³ Viz např.: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/soud-potvrdil-macetovym-utocnikum-tresty-za-pokus-o-vrazdu.A150126_113506_liberec-zpravy_tm nebo https://www.lidovky.cz/domov/macetovy-utok-v-novem-boru-byl-pokusem-o-vrazdu-potvrdil-soud.A150126_100737_ln_domov_hm.

Obrázek 2: SVL adresy v Novém Boru

Zdroj: vlastní zpracování.

Pozn. Modré piktogramy značí adresy objektů/lokalit, jež byly lokálními aktéry či dostupnými dokumenty označeny jako ty, v nichž se kumulují osoby ohrožené sociálním vyloučením, tedy tzv. „sociálně vyloučené adresy“ (SVL adresy).

Sociální ubytovna Severní 755

Objektem je samostatně stojící pětipodlažní panelový dům ve vlastnictví města nacházející se nedaleko autobusového nádraží. Správcem objektu je Farní charita Česká Lípa, která zde rovněž zajišťuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Technický stav budovy je dobrý, subjektivně lepší než na ubytovně nacházející se na Křížíkově ulici. I přes větší koncentraci sociálně slabých obyvatel se daří okolí ubytovny udržovat čisté a to i díky aktivizaci samotných obyvatel. Ubytovnu v Novém Boru lze zařadit k dobře vedeným zařízením podobného typu.

V ubytovně je umístěno 62 pokojů pro osoby v nouzi. Ačkoliv běžná kapacita objektu je 124 osob (tedy odpovídající dvěma osobám na pokoj), maximální kapacita je 248 ubytovaných, neboť pokoje je možné obsadit až čtyřmi lidmi. Aktuálně je v ubytovně alokováno osm pokojů s kapacitou pro 32 lidí pro Azylový dům Jonáš z důvodu jeho rekonstrukce.⁴ Ubytovně je zpravidla zaplněna do úrovně své běžné kapacity. Např. v červnu 2018 zde bylo ubytováno 126, přičemž zhruba pětinu z nich dle provozovatele představovaly děti.⁵ V současnosti je to potom 114 ubytovaných.⁶

Situační analýza dále konstatuje, že většina obyvatel ubytovny pochází z Novoborska. Jejich struktura je různorodá – od jednotlivců přes partnerské dvojice až po vícečlenné rodiny s malými dětmi. Složení se poměrně rychle mění a během roku se obmění ubytování cca 20 pokojů. Dle ceníku ubytování platného od 1. 2. 2022 zde byla stanovena cena pro jednu osobu

⁴ Údaj pochází ze Závěrečné evaluační zpráva projektu Společně rosteme a je platný k 20. 1. 2021.

⁵ Zdroj údaje: Situační analýza.

⁶ Údaj pochází ze Závěrečné evaluační zpráva projektu Společně rosteme a je platný k 20. 1. 2021.

samostatně bydlící na pokoji na 8 050 Kč za měsíc. Pro dva lidi ubytované na jednom pokoji to bylo 4 300 Kč měsíčně za jednu osobu. Cena pro tři osoby na pokoji byla 9 900 Kč za měsíc a pro čtyři osoby 11 200 Kč měsíčně. Sociální pracovníci Farní Charity mají zázemí v suterénu budovy, ubytovaným jsou tedy permanentně k dispozici.

Sídlíště Rumburských hrdinů

Sídlíště Rumburských hrdinů je tvořeno devíti panelovými domy, mezi nimiž se nachází čtvercové prostranství s dětským hřištěm. Čtyři z domů jsou spravovány místními společenstvími vlastníků (č. p. 741, 748, 749 a 750), zbylých pět je poté budto ve vlastnictví města (a tudíž spravovaných firmou NOBYS), nebo ve správě Okresního stavebního bytového družstva Česká Lípa. Ačkoliv jsou mnohé z bytů pronajímány sociálně slabším rodinám, sídlíště není vnímáno jako problémová lokalita.

Ulice V Parku

Na ulici V Parku situované ve středu města jsou umístěny tři třináctipodlažní budovy, v nichž se nachází celkem 71 bytů. Dva z těchto domů vlastní firma TTP Invest, jež je pronajímá i rodinám s menší šancí uspět na volném trhu s bydlením. Vstupní i Situační analýza se shodují na vysoké koncentraci příjemců příspěvků na bydlení a doplatků na bydlení právě na těchto adresách. Koncentrace dlouhodobě nezaměstnaných osob zde rovněž patří k nejvyšším ve městě (VA: 2016; SA: 2018). Jedním z důvodů je na Nový Bor neúměrně vysoké nájemné, které dle situační analýzy dosahuje až 10 000 Kč měsíčně. Ačkoliv jsou vnitřní prostory a bezprostřední okolí objektů poklidné, má ulice V Parku špatnou pověst. Důvodem je jednak podchod vedoucí k prodejně Tesco, kde se shromažďují bezdomovci, a jednak výskyt návštěvníků podniku s názvem Liberty bar, jemuž se přezdívá „Díra“.

Arnultovice

Arnultovice jsou městskou částí Nového Boru ležící na jeho severozápadním okraji. Zástavbu tvoří převážně rodinné domky. Některé z nich jsou obývané romskými rodinami, jejichž ekonomická situace je na různá. V posledních letech se počet Romů v Arnultovicích snížil, protože došlo k odprodeji jednoho z domků z důvodu exekuce. Některé rodiny jsou pod dohledem oddělení sociálně právní ochrany dětí Nový Bor, především kvůli záškoláctví a přestupkové činnosti dětí. Pracovníci sociálního odboru zde pracují s 10 klienty, kteří jsou v evidenci úřadu práce nebo pobírají dávky pomoci v hmotné nouzi. Jeden z lokálních aktérů městskou část Arnultovice potom v rámci evaluačního šetření označil za „více zatíženou“ z hlediska přítomnosti občanů romské národnosti.

Dobrovského 216

Jedná se o objekt nacházející se ve středu městské části Arnultovice. Dům je ve spoluvlastnictví dvou soukromých osob a v posledních letech zde dle vyjádření místních aktérů žilo pravidelně okolo 20 osob, z čehož bylo asi 10 dětí ve věku 13–17 let. Tyto osoby byly členy několika vícečetných romských rodin a mezi dětmi se objevovala drobná trestná činnost, kterou řešil OSPOD.

Nemocniční 456

Na adrese Nemocniční 456 se nachází panelový dům se 34 ve vlastnictví města. V době před začátkem spolupráce města a ASZ byly zdejší byty pronajímány převážně sociálně slabým jedincům a rodinám znevýhodněným nízkými příjmy. Zároveň přibližně čtvrtinu obyvatel domu tvořily romské rodiny. Jak ale uvádí Situační analýza, v posledních letech zde začaly bydlet i jiné skupiny obyvatel a došlo též ke stabilizaci lokality. K té přispěla mj. přítomnost správce, ale také kamerového systému monitorujícího dění v domě a jeho blízkém okolí (SA: 2018).

Nemocniční 410

Z provedeného evaluačního šetření vyplývá, že právě Nemocniční 410 je lokálními aktéry vnímána jako vůbec nejproblematictější lokalita ve městě a spolu s ubytovnou na Severní ulici se zároveň jedná o jediné adresy, které jsou zde subjektivně vnímány jako sociálně vyloučené. Dům je v soukromém vlastnictví, a ačkoliv v něm dlouhodobě byly hlášeny pouze jednotky obyvatel, byl podle lokálních aktérů „pověstný“ navyšováním počtu bydlících osob a dlouhodobými návštěvami. Část domu na začátku roku 2020 vyhořela, v době evaluačního šetření byl už ale dům opraven a rodina, která jej obývala před požárem, se do něj vrátila.

Křížikova ulice

Na Křížikově ulici se nacházely dvě budovy bývalých ubytoven, které byly v začátcích spolupráce s ASZ zbourány. U původních obyvatel těchto ubytoven byl za spolupráce pracovníků Odboru sociálních věcí a zdravotnictví a Farní charity zjištěn aktuální stav a byly jim nabídnuty alternativy bydlení v podobě městských bytů, pečovatelských domů či ubytovny na Severní ulici. Někteří se pak z města odstěhovali za práci nebo se nastěhovali ke svým rodinám.

Trh s bydlením a pravidla pro přidělování městských bytů

Nový Bor se dlouhodobě potýká s nedostatkem městských bytů dostupných pro obyvatele ohrožené sociálním vyloučením. Dle údajů uvedených v Programu rozvoje města Nový Bor 2021–2023 (PRM) se zde v roce 2011 nacházelo celkem 4 928 obydlených bytů. Město potom vlastnilo 374 bytů, tedy přibližně 8 % z celkového počtu, přičemž 119 z těchto městských bytů (32 %) se nacházelo v režimu domu s pečovatelskou službou. Prioritou města v rámci budoucího rozvoje je tak rozšíření kapacity městského bytového fondu a zejména pak sociálních bytů popř. bytů s nájemným, které by se přibližovalo tomu, jež bývá běžné v sociálních bytech.

Za tímto účelem město vytipovalo lokality na výstavbu rodinných domů a k 31. prosinci 2020 aktualizovalo přehled majetku ve svém vlastnictví. Z dokumentu popisujícího podobu mj. bytového fondu a možností jeho zlepšení vzešel kromě jiného již zmíněný Program rozvoje města na roky 2021–2023 uvádějící kromě jiného konkrétní vytipované lokality v majetku města Nový Bor na výstavbu domů a bytů, budovy v majetku města, ve kterých by bylo možné byty zrekonstruovat či upravit pro bydlení nebo tipy na objekty - brownfieldy na území města, které je možno za určitých podmínek odkoupit (PRM: 2021). Vedení města také průběžně jedná s developery o výstavbě bytových projektů, které by byly financovány právě ze strany soukromého subjektu, jenž by ale v takovýchto objektech vyhradil určitou kapacitu pro potřeby města.

Město má také vypracovanou koncepci bydlení veřejně dostupnou na svých webových stránkách. Součástí koncepce je mj. také spolupráce se soukromými pronajímateli na systému dostupného bydlení, který se v Novém Boru snaží provozovat. Z podmínek pro přidělování

městských bytů bylo při jejich poslední úpravě odstraněno také kritérium bezdlužnosti vůči městu, jež bylo vyhodnoceno jako příliš diskriminující. Namísto něj je s dlužníky při podpisu jejich nájemní smlouvy sjednáván splátkový kalendář. Město také průběžně sleduje vývoj dluhu u jednotlivých dlužníků a v případě, že není hrazen, zástupci Odboru sociálních věcí a zdravotnictví (OSVZ) situaci s dotyčnými osobami řeší. Toto opatření slouží jako prevence pro narůstání dluhu do výše, kdy by již pro členy cílové skupiny byla obtížně uhraditelná.

Bezdomovectví

Dle údajů uvedených v Situační analýze se na území Nového Boru zdržovalo přibližně 10 bezdomovců, přičemž někteří migrovali mezi Novým Borem a Českou Lípou. Dny trávili lidé bez domova hlavně v okolí prodejny Tesco v lokalitě V Parku, popřípadě na autobusovém nádraží. Někteří jednotlivci pak využívali k přenocování opuštěný dům v ulici Nemocniční a drážní budovu v blízkosti železničního přejezdu. V případě poklesu teploty pod $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$ byly pak osobám bez domova k dispozici prostory v zázemí novoborských technických služeb. Nejednalo se ovšem o bydlení v pravém slova smyslu, ale o nocležnu využívanou za velmi nepříznivého počasí. Kapacita tohoto zařízení byla pět osob (SA: 2018).

3.2.3 Dávky v hmotné nouzi

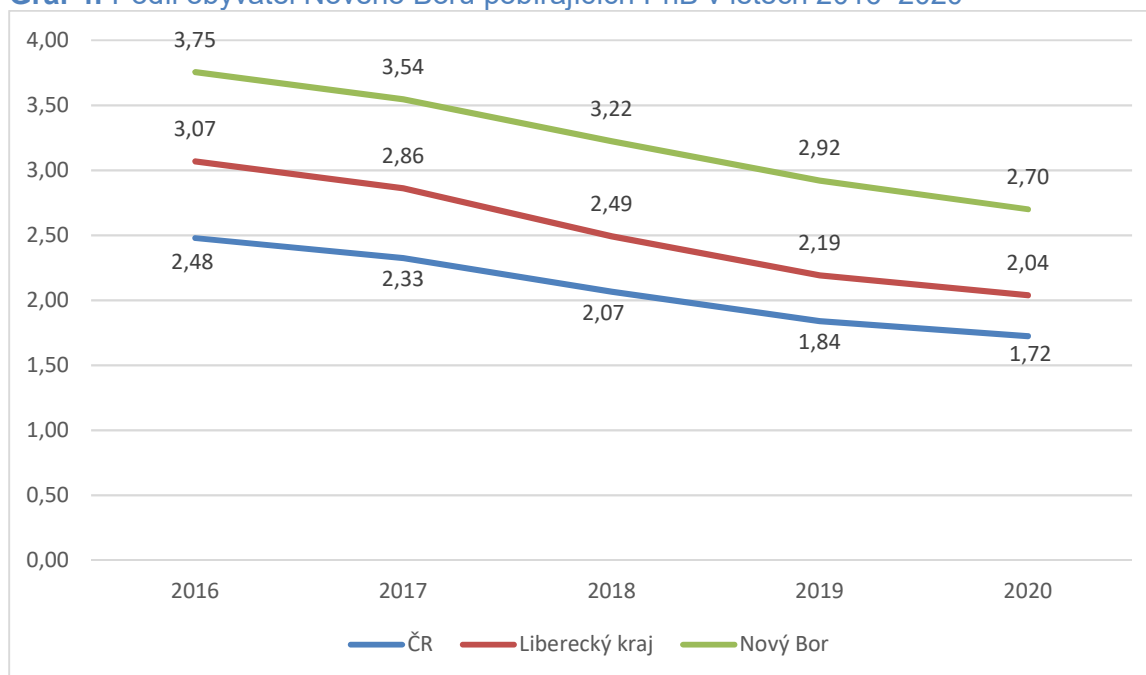
Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících příspěvek na bydlení (PnB) mezi lety 2016 a 2020 poměrně výrazně převyšoval podíl obyvatel celého Libereckého kraje (LBK) a ještě výrazněji se pak nacházel nad průměrem České republiky. V prvním případě se nad LBK dlouhodobě držel přibližně o 0,7 %, zatímco v případě ČR to bylo o zhruba 1–1,2 % výše. Přesto tento podíl kopíroval sestupnou tendenci kraje i republiky a za uvedených pět let se snížil o více než 1 % (z 3,75 % v roce 2016 na 2,7 % v roce 2020). K nárůstu by přitom nutně nemuselo dojít ani za rok 2021. Za jeden měsíc jeho prvního i druhého čtvrtletí bylo v Novém Boru v průměru vyplaceno vždy méně PnB než za průměrný měsíc roku 2020, a to navzdory skutečnosti, že v ČR i LBK se v průměrném měsíci 2Q 2021 počet vyplacených příspěvků na bydlení oproti průměrnému měsíci roku 2020 zvýšil.⁷

Z hlediska absolutních hodnot se průměrný měsíční počet vyplacených PnB snížil ze 380 dávek za rok 2016 na 254 dávek v 1Q 2021 respektive 262 dávek ve 2Q 2021 (2016: 380; 2017: 354; 2018: 322; 2019: 290; 2020: 267; 1Q 2021: 254; 2Q 2022: 262).⁸

⁷ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV), ČSÚ, vlastní výpočty.

⁸ Ibid.

Graf 4: Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících PnB v letech 2016–2020

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV), ČSÚ, vlastní výpočty.

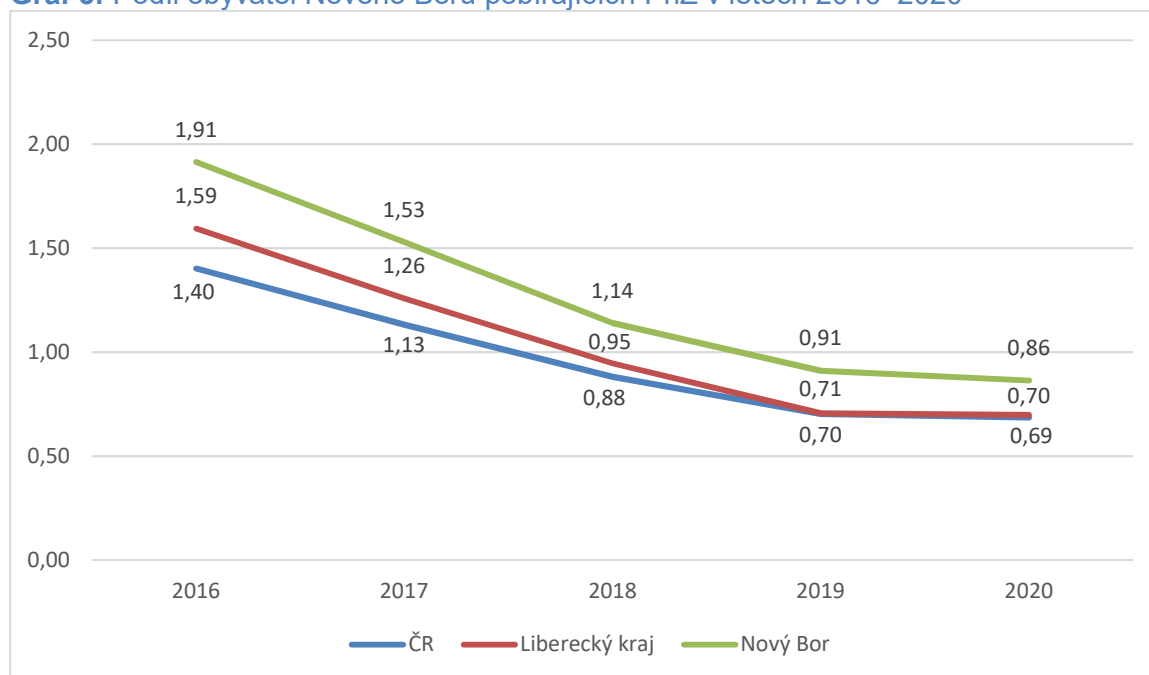
Pozn.: Údaje vyjadřují procentuální podíl obyvatel uvedené lokality v přepočtu vůči obyvatelstvu ve věku 15 a více let a jsou uvedeny za průměrný měsíc daného roku.

Nad průměrem České republiky i Libereckého kraje se Nový Bor nachází také, co se týče podílu vyplacených příspěvků na živobytí (PnŽ), leč tento rozdíl je o poznání nižší než v případě PnB. Mezi lety 2016 a 2020 se v případě všech tří oblastních celků rapidně snížil, u Nového Boru dokonce o více než 1 %, a za rok 2020 se tak všechny tři tyto celky nacházely v rozpětí 0,69–0,86 %, přičemž nejnižší z těchto hodnot patřila ČR, zatímco nejvyšší náležela Novému Boru. U příspěvku na živobytí ovšem za rok 2021 zřejmě dojde k navýšení. Za průměrný měsíc 1Q i 2Q 2021 narostl v Novém Boru počet vyplacených příspěvků oproti průměrnému měsíci roku 2020 o přibližně 7–9 příspěvků. Obdobný nárůst ale zaznamenal jak Liberecký kraj, tak celá Česká republika.

V ohledu absolutních hodnot se průměrný měsíční počet vyplacených PnŽ snížil ze 194 dávek za rok 2016 na 85 dávek za rok 2020, respektive 93 dávek za 2Q 2021 (2016: 194; 2017: 153; 2018: 114; 2019: 90; 2020: 85; 1Q 2021: 95; 2Q 2022: 93).⁹

⁹ Ibid.

Graf 5: Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících PnŽ v letech 2016–2020

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV), ČSÚ, vlastní výpočty.

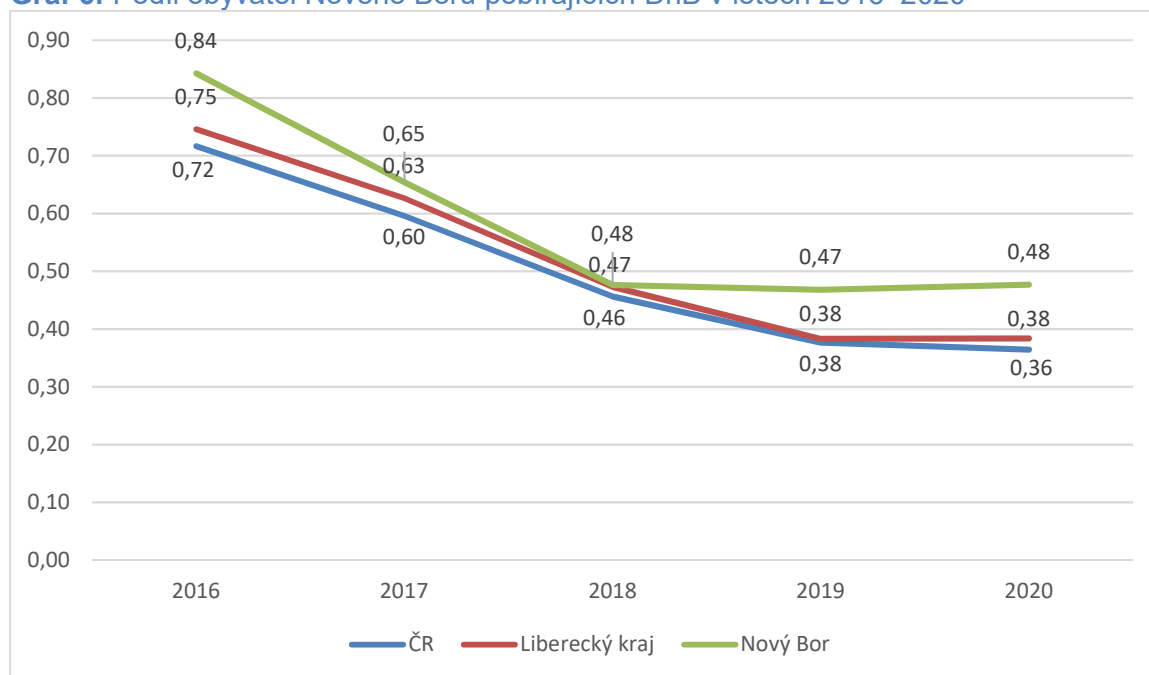
Pozn.: Údaje vyjadřují procentuální podíl obyvatel uvedené lokality v přepočtu vůči obyvatelstvu ve věku 15 a více let a jsou uvedeny za průměrný měsíc daného roku.

Nikterak znepokojivých hodnot nedosahuje obyvatelstvo Nového Boru ani v ohledu inkasovaných doplatků na bydlení (DnB). Mezi lety 2016 a 2020 se podíl obyvatel města pobírajících DnB pohyboval pod hranicí 1 %. Vždy byl sice nad průměrem Libereckého kraje i České republiky, v drtivé většině případů byl však rozdíl v řádu setin procent. Za rok 2021 by se navíc Nový Bor měl LBK i ČR minimálně ještě více přiblížit. V průměrném měsíci 1Q i 2Q 2021 zde bylo vyplaceno 46–47 DnB, což je podobný počet příspěvků, jaké byly obyvatelům města vyplaceny v průměrných měsících let 2018–2020. Naproti tomu v LBK i ČR průměrný měsíční počet příspěvků v 1Q i 2Q 2021 oproti roku 2020 vzrostl.

Po stránce absolutních hodnot se průměrný měsíční počet vyplacených DnB snížil z 85 dávek za rok 2016 na 46 dávek za 2Q 2021 (2016: 85; 2017: 65; 2018: 48; 2019: 46; 2020: 47; 1Q 2021: 47; 2Q 2022: 46).¹⁰

¹⁰ Ibid.

Graf 6: Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících DnB v letech 2016–2020

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV), ČSÚ, vlastní výpočty.

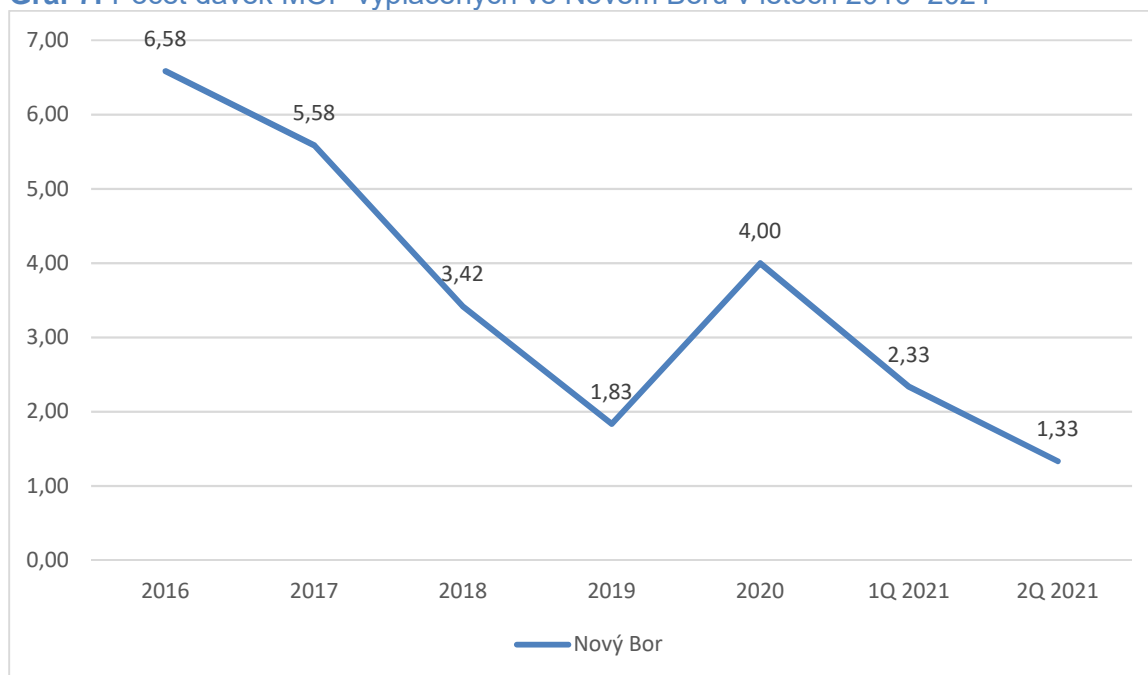
Pozn.: Údaje vyjadřují procentuální podíl obyvatel uvedené lokality v přepočtu vůči obyvatelstvu ve věku 15 a více let a jsou uvedeny za průměrný měsíc daného roku.

Jednoznačně pozitivní trend měl v Novém Boru v uplynulých letech také vývoj ukazatele počtu vyplacených dávek mimořádné okamžité pomoci (MOP). Zatímco ještě v roce 2016 bylo vyplaceno průměrně necelých sedm dávek měsíčně (viz graf 7 níže), v roce 2019 už to byly pouze necelé dvě. Tato hodnota se sice v roce 2020 zvýšila na 4, pravděpodobně v důsledku pandemie onemocnění covid-19, za 2Q 2021 však klesla na nejnižší hodnotu od roku 2016 – 1,33 vyplacené MOP měsíčně.

U ukazatele absolutních hodnot se průměrný měsíční počet vyplacených MOP snížil ze sedmi dávek za rok 2016 na jednu dávku za 2Q 2021 (2016: 7; 2017: 6; 2018: 3; 2019: 2; 2020: 4; 1Q 2021: 2; 2Q 2022: 1).¹¹

¹¹ Ibid.

Graf 7: Počet dávek MOP vyplacených ve Novém Boru v letech 2016–2021

Zdroj: MPSV.

Pozn.: Údaje vyjadřují průměrný počet dávek mimořádné okamžité pomoci vyplacených za průměrný měsíc daného roku. V roce 2021 jde o průměrný měsíc 1Q a 2Q.

K problematice dávek v hmotné nouzi je tak možné konstatovat, že je nelze pokládat za jeden ze stěžejních faktorů definujících v Novém Boru podobu sociálního vyloučení. Ve většině případů totiž dosahují velmi podobných hodnot, jaké zaznamenává celý Liberecký kraj, a nezdá se, že by se přibližují také průměrům těchto hodnot napříč celou Českou republikou.

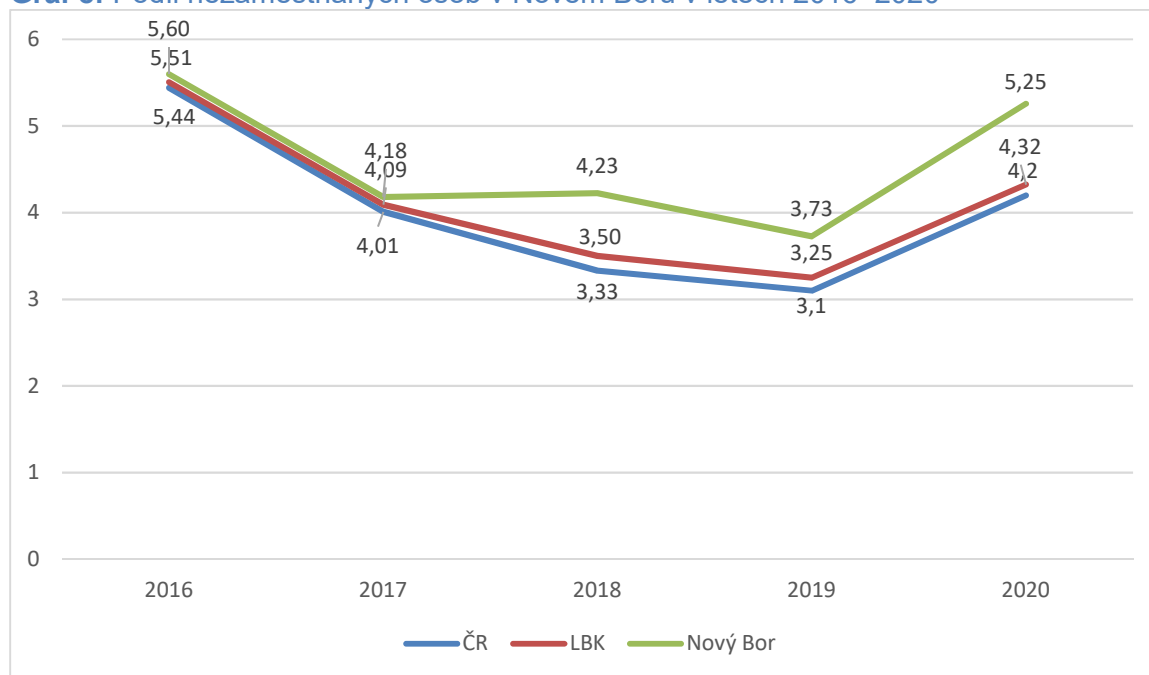
3.2.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost z perspektivy posledních let nepatřila k faktorům, které by v Novém Boru byly považovány za jeden ze stěžejních faktorů definujících zde podobu sociálního vyloučení. Jak ukazuje níže uvedený graf 8, ještě v letech 2016 a 2017 se pohybovala pouze mírně nad průměrem Libereckého kraje i České republiky. V roce 2018 se nicméně mírně snížila, zatímco v LBK i ČR pokračovalo její snižování. Za rok 2020 se potom – podobně jako v LBK i ČR – skokově zvýšila, což lze opět dávat do souvislosti s dopady pandemie onemocnění covid-19, a oproti Libereckému kraji i České republice byla vyšší přibližně o 1 %.

Ze Zprávy o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2016 a strategie APZ pro rok 2017 vyplývá, že problematickým aspektem v okrese Česká Lípa je spíše nevyvážená struktura volných pracovních míst, mezi nimiž převládají dělnické profese nebo naopak velice specifické a profesně úzce zaměřené pracovní pozice. V lokalitě také působí řada významných zaměstnavatelů. Patří mezi ně například sklářské firmy v čele se společností Crystalex CZ, s. r. o. Nejčastěji zastoupenými profesemi v této společnosti jsou právě dělnické profese v oblasti zpracování skla. Dalšími velkými zaměstnavateli zabývajícími se sklářskou výrobou jsou EGERMANN, s. r. o., nebo Lasvit, s. r. o. V rámci okresu Česká Lípa patří mezi významné zaměstnavatele také podniky zabývající se výrobou zaměřenou na automobilový průmysl.

Z hlediska absolutních hodnot měl počet nezaměstnaných napříč posledními lety následující vývoj: 2016: 421; 2017: 306; 2018: 305; 2019: 265; 2020: 372; březen 2021: 391; červen 2022: 346.¹²

Graf 8: Podíl nezaměstnaných osob v Novém Boru v letech 2016–2020

Zdroj: Úřad práce ČR, ČSÚ, vlastní výpočty.

Pozn.: Údaje vyjadřují procentuální podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku; veškeré údaje jsou uváděny za měsíc prosinec daných let.

Za nejvíce problematickou skupinu nezaměstnaných osob jsou na Českolipsku považováni dlouhodobě nezaměstnaní. Tito uchazeči o zaměstnání často vykazují další znevýhodnění pro umístění na trhu práce. Mezi bariéry při vstupu na trh práce patří zejména nízká kvalifikace, nízký stupeň dosaženého vzdělání, nedostatek pracovních zkušeností, ztráta pracovních návyků, nízká motivace, předluženost a exekuce. Jednou z příčin dlouhodobého setrvávání v evidenci je také skutečnost, že stále více zaměstnavatelů nabízí pracovní uplatnění na dobu určitou nebo formou „brigád“, což může některé uchazeče o zaměstnání demotivovat nebo vést k tzv. nekolidujícímu zaměstnání, kdy uchazeči zůstávají v evidenci, protože jejich měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy.

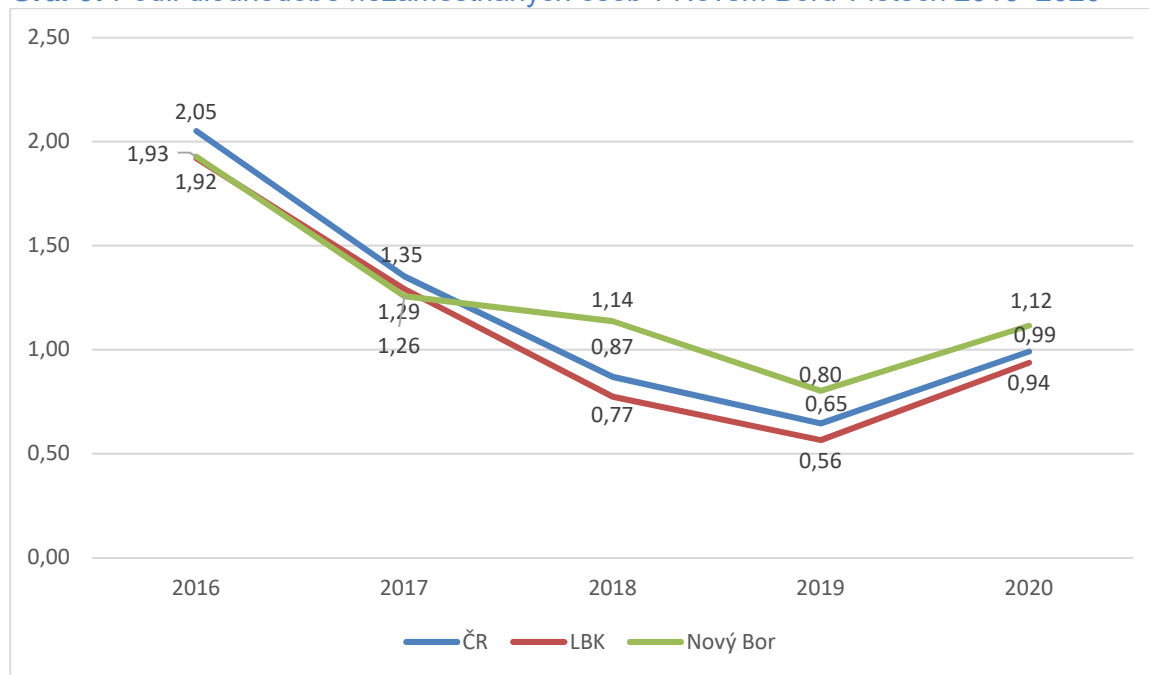
Na skupinu dlouhodobě nezaměstnaných v Libereckém kraji byla cílena celá řada poradenských programů, rekvalifikačních i projektů ESF a podpora nástroji v rámci Aktivní politiky zaměstnanosti (APZ). Přestože se díky této podpoře průměrná délka nezaměstnanosti snížila, představuje dlouhodobá nezaměstnanost stále problém. Jak je ovšem patrné z níže uvedeného grafu 9, ani v tomto případě nejde o jev, který by obyvatele Nového Boru ohrožoval výrazně více než zbytek obyvatel Libereckého kraje i celé České republiky. Ještě v letech 2018 a 2019 sice Nový Bor svým podílem dlouhodobě nezaměstnaných (v evidenci ÚP déle než 12 měsíců) LBK i ČR převyšoval o desetiny procent, za rok 2020 se ale tento podíl oběma větším

¹² Ibid (údaje za roky 2016–2020 jsou platné za prosinec daného roku)

územním celkům přiblížil na rozdíl v řádu setin procent (Nový Bor: 1,12 %; LBK 0,94 %; ČR 0,99 %).

Z hlediska absolutních hodnot měl počet dlouhodobě nezaměstnaných (v evidenci ÚP déle než 12 měsíců) napříč posledními lety následující vývoj: 2016: 145; 2017: 92; 2018: 82; 2019: 57; 2020: 79; březen 2021: 80; červen 2022: 105.¹³

Graf 9: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob v Novém Boru v letech 2016–2020

Zdroj: Úřad práce ČR, ČSÚ, vlastní výpočty.

Pozn.: Údaje vyjadřují procentuální podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku; veškeré údaje jsou uváděny za měsíc prosinec daných let. Jedná se přitom o uchazeče o zaměstnání, kteří jsou v evidenci déle než 12 měsíců.

Město se také v minulosti zúčastnilo různých projektů na podporu zaměstnanosti, např. pilotního projektu Dobrá práce v obci. Jeho prostřednictvím bylo zaměstnáno několik desítek obyvatel Nového Boru, kteří pro město jednak vykonávali veřejně prospěšné práce a jednak byli projektovými pracovníky školeni v psaní životopisu, zvládnání přijímacího pohovoru do zaměstnání apod. V ohledu snižování nezaměstnanosti probíhá i nadále spolupráce OSVZ s ÚP. Zejména osoby, které jsou zde v evidenci delší dobu, tak dostávají příležitost pracovat právě pro městské Technické služby, což je hrazeno z prostředků poskytnutých právě Úřadem práce.

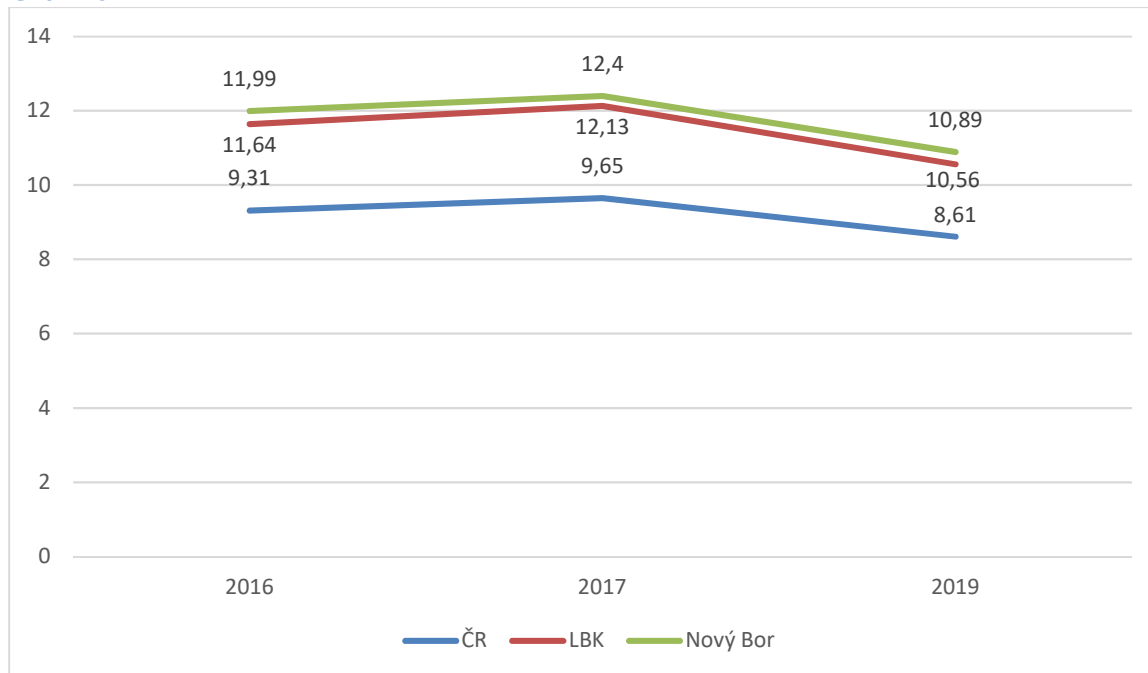
3.2.5 Zadluženost

Zadluženost dle vyjádření místních aktérů představuje jeden z nejvýraznějších problémů v ohledu ohrožení sociálním vyloučením, s nimiž se potýkají obyvatelé Nového Boru. Jak je ale patrné z níže uvedeného grafu 10 či obrázku 3, v kontextu České republiky ani Libereckého kraje zde situace na základě dostupných dat není vysloveně kritická. Například v případě ukazatele podílu obyvatel města v exekuci se Nový Bor dlouhodobě nachází jen velmi mírně nad průměrem Libereckého kraje, a to o přibližně 0,3–0,4 %. Vývoj podílu osob v exekuci zde má navíc pozitivní trend. V roce 2017 se sice oproti předchozímu roku zvýšil o zhruba 0,4 % (což ale platilo pro LBK i ČR), za rok 2019 ale klesl o 1,5 % na 10,89 %. Pokles této hodnoty

¹³ Ibid (údaje za roky 2016–2020 jsou platné za prosinec daného roku)

tak byl u Nového Boru i Libereckého kraje rychlejší než u ČR, v níž se podíl osob v exekuci mezi roky 2017 a 2019 snížil zhruba o 1 %.

Graf 10: Podíl osob Nového Boru v exekuci

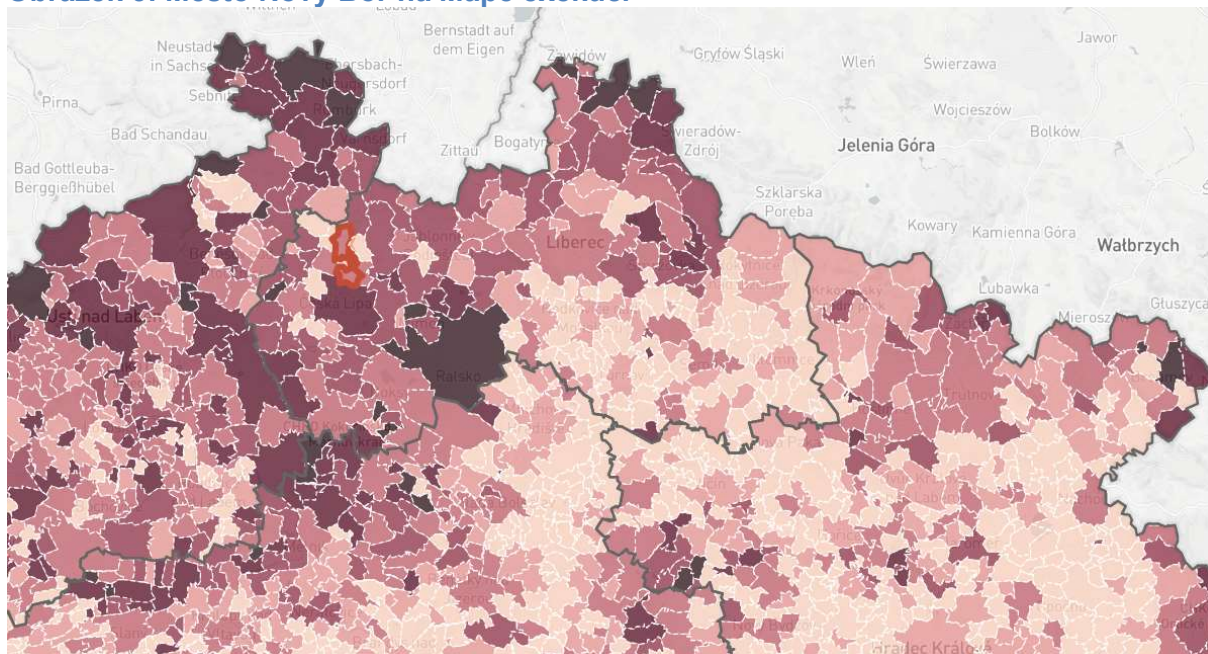

Zdroj: Exekutorská komora ČR, ČSÚ; vlastní výpočet.

Pozn. Veškeré údaje jsou uvedeny v procentech; zahrnutí jsou obyvatelé ve věku 15 a více let; údaje za rok 2019 jsou platné ke 4. 3. 2020, za zbylé roky je to 31. 12. daného roku.

Se snižujícím se podílem obyvatel Nového Boru v exekuci pak došlo ke zvýšení průměrného počtu exekucí na jednoho dlužníka. Zatímco ještě v roce 2016 činila tato hodnota 4,9 exekucí na dlužníka, v roce 2019 už to bylo 5,7. K podobnému nárůstu pak došlo také v celém Libereckém kraji, kde se mezi lety 2016 a 2019 uvedená hodnota zvýšila z 5,3 exekucí na dlužníka na 5,8. Neméně podstatným lokálním kontextem Nového Boru je pak právě jeho umístění v Libereckém kraji. Jeho občané se co do podílu osob v exekuci dlouhodobě řadí na třetí místo v České republice. Hůře si stojí pouze Ústecký a Karlovarský kraj. V kontextu Libereckého kraje, jak je zřejmé z níže uvedeného obrázku 3, tak dosahuje Nový Bor průměrného či v horším případě mírně podprůměrného podílu dlužníků.

Obrázek 3: Město Nový Bor na Mapě exekucí

Zdroj: Mapa exekucí (www.mapaexekuci.cz); vlastní zpracování: pořízeno 18. 3. 2022.

Pozn.: Data zobrazená na obrázku jsou za rok 2019 a na uvedeném webu byla zpracována ke 20. 4. 2020. Oblast města Nový Bor je na mapě zvýrazněna oranžovým okrajem.

Řešit zadluženost a další jevy s ní spojené bylo pro obyvatele Novoborska do nedávné doby poměrně obtížné. V samotném městě sice působila dluhová poradna organizace Děčko Liberec, z. s., ovšem pouze jeden den v týdnu. Další nejbližší poradna se nacházela v České Lípě (Poradna při finanční tísni, o. p. s.) a byla dlouhodobě přetížená. Na tuto situaci tak reagovaly hned dva níže popsané projekty. Jedním z nich byl projekt „S rodinou proti dluhům“ realizovaný organizací Rodina v centru, z. ú., a druhým projektem bylo „Rozšíření odborného sociálního poradenství v Občanské poradně v lokalitě Nový Bor“ realizované právě Děčkem Liberec.

Velmi aktivně v oblasti dluhové problematiky v posledních letech vystupovalo také vedení města Nový Bor. Zde se kromě jiného daří snižovat dluhy vůči městu v souvislosti s pronajímáním městských bytů. Ty jsou k dispozici i osobám, vůči nimž je již nějaký dluh evidován, mají však možnost nastavit si se správcovskou firmou Nobys splátkový kalendář. Ten se jim potom pod hrozbou vypovězení nájemní smlouvy, která je obvykle na dobu určitou, daří plnit. Tyto osoby také spolupracují s dluhovými poradnami a pracovníky OSVZ. Ti jim následně pomáhají s vyřizováním dávek v hmotné nouzi a podporují je finančním poradenstvím. Ve městě také probíhala školení v nízkoprahovém zařízení, školách i klubech seniorů.

Možnosti poradenství tak byly ve městě v době paralelního běhu obou výše uvedených projektů dle vyjádření lokálních aktérů dostačující. Nejčastějšími problémy, s nimiž se klienti poraden, popř. OSVZ potýkali, byly nízká finanční gramotnost, neschopnost sestavit si rodinný rozpočet, pobírání rychlopůjček a cyklení se v tzv. dluhové pasti.

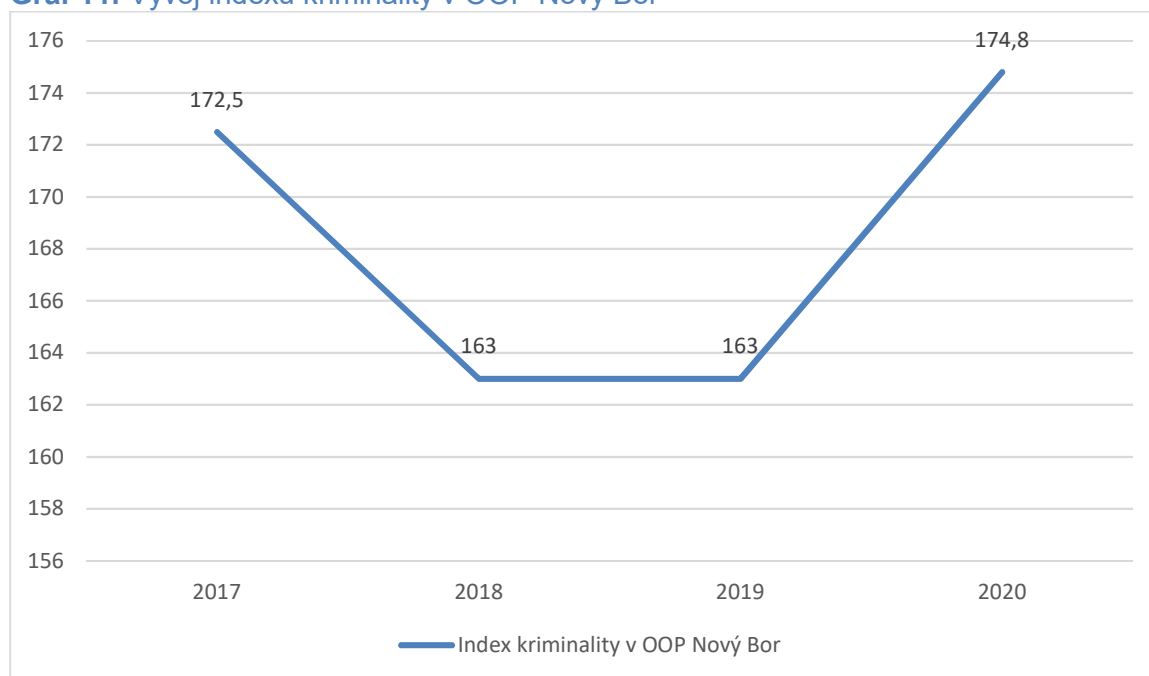
3.2.6 Kriminalita

Situace na poli bezpečnosti a kriminality je v Novém Boru v posledních letech poměrně stabilní. Podoba soužití majoritních obyvatel s romskou menšinou zde není ani zdaleka tak vyhrocená, jak bylo mediálně prezentováno po tzv. „mačetovém útoku“, jenž se odehrál

v srpnu 2011.¹⁴ Mezi lety 2016 a 2020 zde například nebyl zaznamenán žádný rasově motivovaný trestný čin.¹⁵ Zdaleka nejčastějšími případy trestné činnosti v Obvodním oddělení Policie ČR (OOP) Nový Bor jsou majetkové činy (v období července 2016–června 2020 celkem 763 případů), prosté krádeže (378 případů za totožné období) a krádeže vloupáním (212 případů za dané období). Násilných trestných činů bylo za tento časový úsek evidováno v součtu 105.¹⁶

Z hlediska komparativního ukazatele vůči zbytku ČR, jímž je index kriminality, nicméně Nový Bor dlouhodobě dosahuje podprůměrných hodnot. Samotný index zde má kolísavou tendenci a mezi lety 2016 a 2020 se, jak ukazuje graf 10 níže, nejprve snížil ze 172,5 na 163, aby v roce 2020 opět vyrostl na 174,8. Pořadí OOP Nový Bor v republikovém srovnání se ovšem i přes tuto kolísavou hodnotu indexu průběžně zhoršovalo. Ještě v roce 2017 bylo OOP Nový Bor na 332. místě z 522 obvodních oddělení Policie ČR, čímž uzavíralo druhou třetinu pomyslného žebříčku. V následujících letech se ale jeho pozice zhoršovala, až se v roce 2020 dostalo na 374. příčku, tedy do poslední třetiny OOP v ČR.

Graf 11: Vývoj indexu kriminality v OOP Nový Bor

Zdroj: www.mapakriminality.cz.

Pozn.: Uvedené údaje jsou za období od července předchozího roku do června uvedeného roku u každého z daných let.

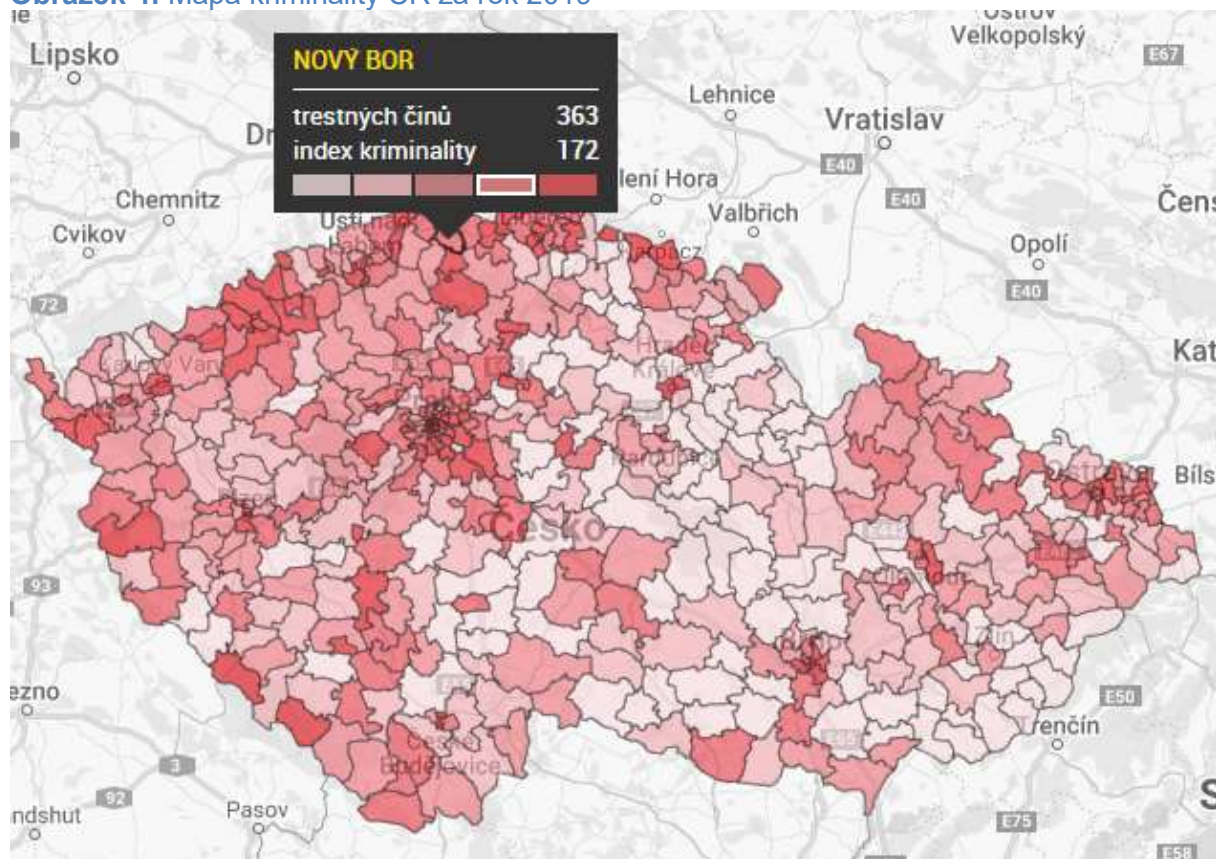
I přesto je čtyřletý součet hodnoty indexu OOP Nový Bor činící 673,3 výrazně nižší než v případě celého Libereckého kraje. Index kriminality LBK dosahuje za sledované období (červenec 2016–červen 2020) hodnoty 782,6, což je po Praze a Ústeckém kraji třetí nejhorší hodnota v ČR. Postavení OOP Nový Bor v rámci Libereckého kraje je patrné z obrázku 4 níže.

¹⁴ Viz např.: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/macetovi-utocnici-z-noveho-boru-dostali-az-16-let-vezeni-198413> [cit.: 22. 3. 2022].

¹⁵ Údaj vyplývá z webu [mapakriminality.cz](http://www.mapakriminality.cz) za období od července 2016 do června 2020, kdy v OOP Nový Bor nebyl evidován žádný trestný čin v kategorii hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny ani podněcování k národnostní a rasové nenávisti.

¹⁶ Zdroj: www.mapakriminality.cz.

Obrázek 4: Mapa kriminality ČR za rok 2019

Zdroj: Mapa kriminality (www.mapakriminality.cz); vlastní zpracování; pořizeno 22. 3. 2022

Pozn.: Údaje jsou platné za období od ledna 2019 do prosince 2019.

Jak uváděla už Situační analýza, v oblasti bezpečnosti jsou v Novém Boru největším problémem negativní jevy spojené se závislostí na návykových látkách. Město se ve spolupráci s Policií ČR, městskou policií, OSVZ a neziskovými organizacemi snaží tuto situaci řešit. Z tohoto důvodu zde pracuje protidrogová komise. Město vydalo Obecně závaznou vyhlášku k zabezpečení záležitostí veřejného pořádku při konzumaci alkoholu na veřejných prostranstvích. Kromě represivních opatření probíhá také preventivní činnost (SA: 2018).

V Novém Boru byly též za posledních pět let (od ledna 2017 do prosince 2021) odhaleny celkem dvě varny pervitinu a tři pěstírny marihuany. V dubnu 2017 byla odhalena varna pervitinu druhé nejnížší kategorie, tedy s množstvím zabavené látky v hodnotě 50–449 gramů, v září téhož roku pak došlo k odhalení pěstírny marihuany rovněž druhé nejnížší kategorie, tedy tzv. malá pěstírna obsahující 50–249 rostlin. V únoru a březnu 2020 byly odhaleny dvě pěstírny nejnížší kategorie „malá domácí pěstírna“ čítající 1–49 rostlin a v červnu 2021 potom varna nejnížší kategorie s množstvím zabavené látky do 50 gramů.¹⁷

Terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách v Novém Boru poskytuje Kontaktní centrum v České Lípě, Most k naději z. s., avšak pouze v omezeném rozsahu. Vzhledem k závažnosti problému se však opakovaně diskutovalo o možnosti zřídit ve městě detašované pracoviště nebo dalšího navýšení terénní práce. Problémy spojené s gamblerským se podařilo omezit prostřednictvím vyhlášky o zákazu provozování sázkových her, loterií a jiných podobných her na území města, což způsobilo uzavření všech heren.

¹⁷ Zdroj: <https://varnyapestirny.policie.cz>

Situační analýza konstatovala, že „město se rovněž snaží zlepšit hlídkovou činnost, ať už jde o posílení hlídek městských strážníků nebo o zefektivnění funkčnosti kamerového systému. Počítá se dále i s větším zapojením Asistentů prevence kriminality, kteří by měli být schopni zprostředkovat lepší kontakt městské i státní policie s obyvateli s odlišným sociokulturním statutem. Asistenti prevence kriminality působí v Novém Boru už od roku 2012“ (SA: 2018). Město také mělo pro roky 2016–2020 zpracováno vlastní Plán prevence kriminality.¹⁸

3.3 Spolupráce obce Nový Bor s ASZ v lokalitě

Spolupráce Agentury pro sociální začleňování s Novým Borem započala v lednu 2016. Spolupráce vznikla na popud lokálních aktérů, kteří stáli o přítomnost ASZ jako odborného garanta. Město mělo před začátkem spolupráce očekávání v podobě zpřístupnění určitých dotačních výzev a podobných programů. Hned v úvodu však bylo ze strany ASZ vyjasněno, za jakých podmínek lze žádat o jakou formu podpory a na co má v tomto ohledu Nový Bor nárok. Motivem ke spolupráci s ASZ bylo také vybudování systematického přístupu k sociální práci poskytované zaměstnanci OSVZ. Viz vyjádření jednoho z lokálních aktérů:

„My jsme tu spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování vyvolali vlastně sami. My jsme tady chtěli mít tu spolupráci takového odborného rázu, a to právě Agentura splňovala. Takže i proto ta spolupráce neziskových organizací a dalších aktérů tady byla velice dobrá, protože to nešlo na povel třeba od města, ale vyšlo to právě z těch různých pracovních skupin, které máme při Komunitním plánování. A ta spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování byla jako další stupeň nebo nadstavba, takže se osvědčila.“

Na jaře roku 2016 bylo potom ustaveno lokální partnerství (LP). K zapojení do LP byli osloveni zástupci organizací a institucí zabývajících se ve městě problematikou sociálního začleňování, tzv. lokální aktéři. Činnost LP byla následně rozdělena do šesti tematických pracovních skupin (PS), a sice skupiny zaměstnanost, bydlení, sociální služby a rodina, vzdělávání a volný čas, bezpečnost a projekty a implementace. Poslední ze jmenovaných skupin, jejímiž členy byli i zástupci obce a žadatelé o podporu, začala fungovat od léta téhož roku. PS zaměřená na projekty a jejich implementaci se zabývala zpracováním projektů, rozdělením alokovaných prostředků mezi jednotlivé žadatele a propojeností a návazností všech aktivit. Samotná opatření realizovali aktéři v lokalitě, role Agentury spočívala především ve strategickém plánování, síťování aktérů (v rámci PS i mimo ně), věcné expertize, odborném a projektovém poradenství, ad hoc výzkumech, vydávání souladů projektům v OPZ a OP VVV, příp. IROP, vyjednávání s řídicím orgánem apod.

Bezprostředně po ustavení LP se začalo pracovat také na místním Strategickém plánu sociálního začleňování pro roky 2017–2019 (SPSZ I). Ten byl 26. října 2016 schválen zastupitelstvem města. Jednotlivá opatření ze SPSZ I bylo možné financovat ze tří operačních programů, konkrétně Operačního programu Zaměstnanost (OPZ), Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) a Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV). V průběhu roku 2018 pak probíhaly práce na aktualizaci dokumentu, která vyústila až v jeho schválení Zastupitelstvem, k němuž došlo 12. září 2018. Dokument Strategický plán sociálního začleňování obce Nový Bor II (SPSZ II) tak měl platnost pro období let 2019–2021.

¹⁸ Viz: <https://www.novy-bor.cz/plan-prevence-kriminality/d-2688/p1=2793>

4 Zadání a cíle evaluace a metodologie

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s Agenturou pro sociální začleňování byla zvolena dopadová evaluace založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Existence dopadů je zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny (Štolfová & Konečný, 2018). Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované obce, který je analyzován logikou zachycenou níže ve schématu 1. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí

V úvodní fázi evaluace lokality je vytvářen evaluační design, do něhož jsou zaneseny strategické a obecné cíle ze SPSZ, opatření, kterými jsou dosahovány, jejich výstupy a očekávané dopady spolu s evaluačními ukazateli. Realizované a nerealizované výstupy jsou zjišťovány za pomoci lokálního konzultanta či místních aktérů a dopady jsou definovány s ohledem na specifický kontext lokální situace. V případě některých intervencí – typicky u posilování kapacit sociálních služeb – zůstáváme při formulování dopadů spíše na úrovni výstupů, neboť zjišťování dopadů by vyžadovalo využití výrazně robustnějších výzkumných metod, než umožňuje evaluační proces v ASZ. Při evaluaci ve městě Nový Bor, která probíhala v průběhu let 2020–2021, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

- **Strukturované rozhovory s:**
 - Zástupcem NNO Děčko Liberec
 - Zástupcem ÚP Nový Bor
- **Polostrukturované rozhovory s:**
 - Místostarostkou města Nový Bor
 - Vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví
 - Vedoucí Odboru správy majetku
 - Manažerkou SPSZ
 - Ředitelkou NNO Rodina v centru
 - Vedoucí dluhové poradny NNO Rodina v centru
 - Zástupcem NNO Farní charita
 - Zástupcem projektu Dobrá práce v obci
- **Desk research**
- **Analýza dat:**
 - z veřejně přístupných zdrojů (*mapa kriminality, data MPSV, ÚP, ČSÚ*)
 - poskytnutých místními aktéry (*Rodina v centru, z. ú., Děčko Liberec z. s., Farní charita Česká Lípa*)

4.1 Evaluační otázky a evaluační kritéria

Jak již bylo uvedeno výše, účelem evaluace je posoudit míru naplnění cílů specifikovaných v SPSZ 2017–2019 a SPSZ II 2019–2021 a také dopady implementovaných opatření na cílovou skupinu. Posouzení dopadů není možné bez detailní analýzy jednotlivých opatření, resp. projektů, vždy s ohledem na jejich adresnost, relevanci a konzistenci vůči potřebám cílové skupiny, s ohledem na koordinaci s ostatními aktéry, a také s ohledem na podporu synergií relevantních pro podporu osob ohrožených sociálním vyloučením. Evaluace zároveň přihlíží na prosazení změny v oblasti sociálních (integračních) politik v lokalitě, včetně zhodnocení činnosti lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ.

Klíčové otázky, které navigují evaluaci, jsou strukturovány takto:

Dopady, resp. konsekvence přijatých opatření

- Vytvořila či přispěla opatření k dosažení dopadů?
- Které partikulární aspekty opatření přispěly k prosazení změn (pozitivních i negativních) v životě osob ohrožených sociálním vyloučením?
- Lze realizovaným opatřením připsat dosažené změny?
- Objevily se nějaké nezamýšlené dopady (pozitivní a negativní) opatření, např. dopady na vztahy mezi příjemci a osobami, které nebenefitovaly z implementace opatření?
- Jaký byl vliv ostatních faktorů (nad rámec jednotlivých opatření), které ovlivnily dosažení cílů?
- Jaké další investice jsou vyžadovány pro to, aby byla zajištěna udržitelnost výsledků dosažených v rámci opatření?

Adresnost a relevance

- Adresují opatření skutečné potřeby cílové populace osob?
- Byla opatření vhodně nastavena pro to, aby adresovala potřeby osob nejvíce ohrožených sociálním vyloučením?

Konzistence

- Je rozsah opatření z pohledu kapacit služeb konzistentní s potřebami osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě?

Koordinace

- Změnila se koordinace mezi aktéry implementujícími jednotlivá opatření v dané lokalitě?

Udržitelnost

- Jaké jsou hlavní faktory (interní i externí), které pozitivně či negativně ovlivní udržitelnost opatření?

Klíčové otázky, které navigují evaluaci v oblasti hodnocení **lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ**, jsou následující:

- Jaké bylo očekávání klíčových aktérů od Lokálního partnerství?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí proces přípravy SPSZ?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí podporu poskytovanou ASZ? Jak spolupracují?
- Jaké hlavní úsilí nyní vyvíjí obec v oblasti přístupu k sociální problematice a sociálnímu vyloučení?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí celkovou užitečnost SPSZ?
- Měla jejich spolupráce efekt ve smyslu nových projektů nebo zvýšení kapacity již existujících?
- Je spolupráce udržitelná do budoucna?

Analytická část (kap. 6 – Hlavní zjištění) je členěna dle jednotlivých evaluačních kritérií, kde v jednotlivých podkapitolách evaluace usiluje o zodpovězení otázek uvedených výše.

4.2 Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifík práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, která byla zmíněna již v předchozí kapitole, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, které jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny ve vhodné logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů a sběru potřebných dat**¹⁹ a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace.

Zároveň musíme vzít úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvěrnější obraz stavu lokality.

¹⁹ V roce 2019 v této lokalitě proběhl monitoring dopadů projektů ve vztahu k opatřením navrženým v SPSZ.

4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ

Po provedení několika pilotních evaluací se ukázalo, že komplexní evaluace, tj. evaluace dopadů všech realizovaných cílů a opatření SPSZ, je kapacitně náročná a tato náročnost s velikostí města obvykle stoupá. Zároveň opatření v některých tematických oblastech mají menší rozsah a záběr a jejich vliv na celkovou situaci v dané oblasti je menší a zároveň předvídatelný i bez podrobné evaluace. Proto evaluační tým po diskuzi s řídicím orgánem projektu OPZ přistoupil k tematickému zúžení každé evaluace. **Evaluační zprávy jsou proto zaměřeny na zhodnocení jedné vybrané oblasti definované v SPSZ** na základě tematických oblastí řešených Agenturou pro sociální začleňování. Při výběru této oblasti je přihlédnuto ke specifickým evaluované lokality – rozsah opatření tematické oblasti v dané lokalitě a rozsah naplněných opatření, další plánované zaměření obce v oblasti sociálního začleňování – i k zajištění pestrosti evaluovaných témat napříč lokalitami. Na základě těchto měřítek byla **v obci Nový Bor vybrána pro evaluaci oblast práce s dluhy**, která se průřezově dotýká v SPSZ celé oblasti. K výběru oblasti práce s dluhy rovněž došlo na základě požadavku aktérů sociálního začleňování v obci. Vzhledem k požadavku na nezávislou evaluaci u mnohých dalších činnostech by mohlo docházet k duplikování informací v různých evaluacích a docházelo by tak ke snižování významu této evaluace.

5 Evaluované priority a cíle SPSZ

5.1 SPSZ 2017–2019

Tabulka 1: Evaluované priority a cíle v Oblasti III: Sociální služby a rodina

3.1 Priorita	V Novém Boru jsou dostupné ambulantní a terénní služby pro osoby ohrožené sociálním vyloučením
3.1.3 Obecný cíl	Od roku 2018 je v Novém Boru proškolen min. 20 ambulantních a terénních pracovníků v oblasti dluhové problematiky a je zajištěn odborník na prevenci a řešení zadluženosti pro min. 150 klientů/rok
3.1.3.1 Specifický cíl	Od roku 2017 proběhne v Novém Boru ročně realizace 2 společných školení poskytovatelů služeb na téma: základní dluhová problematika pro včasný záchyt dluhů klienta
3.1.3.1.1 Opatření	<i>Sjednocení systému</i>
	Indikátory: ✓ Definován systém pro školení poskytovatelů sociálních služeb
3.1.3.1.2 Opatření	<i>Realizace školení</i>
	Indikátory: ✓ Proškolen min. 10 poskytovatelů sociálních služeb
3.1.3.2 Specifický cíl	Od poloviny roku 2017 je proškolen min. 1 terénní pracovník v každé relevantní NNO v Novém Boru v základní dluhové problematice (sběr dat a předání klienta specialistovi na dluhy)
3.1.3.2.1 Opatření	<i>Podání žádosti</i>
	Indikátory: ✓ Podaná žádost
3.1.3.2.2 Opatření	<i>Realizace</i>
	Indikátory: ✓ Proškolen 1 odborník v každé relevantní NNO
3.1.3.3 Specifický cíl	Od poloviny roku 2017 působí v Novém Boru min. 1 odborník na prevenci a řešení zadluženosti pro 60 klientů ročně
3.1.3.3.1 Opatření	<i>Podání žádosti</i>
	Indikátory: ✓ Bez indikátoru
3.1.3.3.2 Opatření	<i>Realizace</i>
	Indikátory: ✓ Podpořeno 60 osob/rok
3.1.3.4 Specifický cíl	Od roku 2018 proběhne ve školách, NZDM, spolkových klubech, mateřských centrech, SVJ, aj. 6 přednášek ročně k právní a finanční gramotnosti zaměřené na předcházení ekonomické nestability pro osoby ohrožené sociálním vyloučením i širokou veřejnost
3.1.3.4.1 Opatření	<i>Zjištění zájmu u cílových skupin</i>
	Indikátory:

	✓ Proběhl průzkum zájmu v cílových skupinách
3.1.3.4.2 Opatření	Realizace
	Indikátory: ✓ Proběhlo 6 přednášek/rok
3.1.4 Obecný cíl	Od roku 2018 je pro 100 klientů ročně rozšířena dostupnost ambulantního odborného sociálního poradenství (včetně dluhového)
3.1.4.1 Specifický cíl	Od roku 2018 je rozšířena kapacita Občansko-právní a dluhové poradny na min. 1 úvazek, je snížena prahovost a zajištěna bezbariérovost této služby. Služba je poskytnuta 100 klientům z CS/rok.
3.1.4.1.1 Opatření	Podání žádosti na rozšíření kapacit
	Indikátory: ✓ Podán projekt
3.1.4.1.2 Opatření	Realizace
	Indikátory: ✓ Podpořeno 100 osob/rok
3.1.4.1.3 Opatření	Přesun, případně rekonstrukce
	Indikátory: X Bez indikátoru K přesunu ani rekonstrukci poradny z důvodu chybějících finančních prostředků nedošlo.
3.1.4.1.4 Opatření	Realizace
	Indikátory: ✓ Je zajištěn vyhovující prostor
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
Ano	Z SPSZ pro roky 2017–2019 byla v řádném termínu naplněna naprostá většina opatření spadajících do prioritní oblasti Sociální služby a rodina (viz např. vyhodnocení tohoto plnění v SPSZ II). Jediným nesplněným opatřením byl přesun či rekonstrukce objektu, v němž sídlí dluhová poradna. Důvodem bylo nevyhlášení příslušné výzvy IROP, která by takovou aktivitu podporovala.

5.2 SPSZ 2019–2021

Tabulka 2: Evaluované priority a cíle v Oblasti III

3 Intervence	<i>Podpora osob ohrožených sociálním vyloučením při řešení tíživé finanční situace prostřednictvím provázaného dluhového poradenství. Kompetence zvyšovány u obyvatel NB informační kampaní (rozvoj primární prevence); stabilizace i zkvalitnění dluhových služeb včetně zajištění informací o těchto službách pro širokou veřejnost</i>
3.1 Specifický cíl	<p><i>Od roku 2019 probíhá v NB školení poskytovatelů služeb na téma: základní dluhová problematika pro včasný záchyt dluhů klienta a v základní dluhové problematice (sběr dat a předání klienta specialistovi na dluhy) v rozsahu min. 1 školení/rok</i></p> <p>Indikátory: ✓ 1 školení / rok</p> <p>Školení ve městě dle vyjádření lokálních aktérů probíhala. Odkaz ke konkrétní události je ovšem dostupný pouze ke školení z roku 2019.²⁰</p>
3.2 Specifický cíl	<p><i>Od roku 2019 proběhne ve školách, NZDM, spolkových klubech, mateřských centrech, klubech seniorů, domech s pečovatelskou službou, aj. 10 přednášek ročně k právní a dluhové gramotnosti zaměřené na předcházení ekonomické nestability pro osoby ohrožené sociálním vyloučením i širokou veřejnost</i></p> <p>Indikátory: ✓ 10 školení / rok</p> <p>Školení v lokalitě probíhala, nelze ovšem konkrétně určit jejich počet. Z dostupných údajů je zřejmé následující: V průběhu roku 2019 proběhly celkem čtyři akce realizované organizací Rodina v centru, z. ú.²¹ V roce 2020 pak šlo o dalších sedm akcí realizovaných totožným organizátorem.²²</p>
3.3 Specifický cíl	<p><i>Od roku 2019 se v NB schází pracovní skupina k dluhové tématice 2/ročně, která síťuje dluhové aktivity v území a zefektivní přístup k zadluženým obyvatelům v lokálních podmínkách a se zapojením sociálních pracovníků z různých lokálních institucí a úřadů</i></p> <p>Indikátory: X 2 setkání / rok</p> <p>PS k dluhové problematice se ve městě dle vyjádření lokálních aktérů pravidelně nestýkala, několikrát však byla alternativně odlišnými komunikačními platformami, např. kulatými stoly.</p>

²⁰ https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/dobra-prace-v-novem-boru-dluhova-problematika?inheritRedirect=false

²¹ Nespadni do dluhové pasti (2. 5. 2019)

Jak naložit se svými dluhy (25. 4. 2019)

Jak žít v insolvenční a nezbláznit se (5. 3. 2019)

Finanční gramotnost (26. 2. 2019)

²² Dluhová past – cesta do pekel (11. 9. 2020)

Dluhy a jak na ně (9. 9. 2020)

Dluhy v době koronaviru (21. 5. 2020)

Finanční gramotnost – Dětské dluhy - riziko i pro mě? (20. 2. 2020)

Finanční gramotnost - Prevence zadluženosti nezletilých (20. 2. 2020)

Finanční gramotnost - Exekuce-hrozba i pro mě? (2. 3. 2020)

Jak zjistím, že jsem dlužníkem? (6. 1. 2020)

3.4 Specifický cíl	<i>Ve městě NB je nadále sestavován splátkový kalendář s osobami, které mají problém s placením nájemného, a od roku 2019 je 30 těchto osob každý rok propojeno se službami dluhového poradenství</i>
	<p>Indikátory: ✓ 30 osob</p> <p>Aktivita dle vyjádření lokálních aktérů probíhá i nadále, v rámci evaluace ovšem nebylo možné zjistit konkrétní počet klientů, s nimiž je sestavován splátkový kalendář.</p>
3.5 Specifický cíl	<i>V NB se od roku 2019 průběžně monitorují a evaluují projekty z Operačního programu zaměstnanost, č. 52 a po skončení financování služeb na konci roku 2020 se zajistí návazné financování nadále potřebných služeb z jiných zdrojů</i>
	<p>Indikátory: ✓ Monitoring a evaluace</p> <p>Monitoring a evaluace v Novém Boru probíhají v souladu se stanoveným plánem.</p>
3.6 Specifický cíl	<i>V NB se od roku 2019 organizují partnerská setkání realizátorů projektů i s dalšími partnery z LP (min 2/rok) k zajištění provázanosti projektů s dalšími službami v NB</i>
	<p>Indikátory: ✓ 2 setkání/rok</p> <p>Aktivita v lokalitě probíhá, ovšem spíše nepravidelně. Např. v roce 2019 proběhly za účasti ASZ dva workshopy s dalšími lokálními aktéry konané v budově Městského úřadu.</p>
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
Částečně	Většina z aktivit navržených v oblasti podpory osob ohrožených sociálním vyloučením při řešení tíživé finanční situace ve městě mezi lety 2019–2021 probíhala a lokální aktéři uvedli, že některé z těchto aktivit probíhají i nadále. Konkrétní údaje týkající se např. počtu setkání ale v rámci tvorby této evaluační zprávy nebylo možné zjistit.

6 Hlavní zjištění

6.1 Dopady evaluovaných opatření podle SPSZ a jejich zhodnocení

V SPSZ 2017–2019 ani SPSZ II 2019–2021 nebyly jednoznačně určeny očekávané dopady stanovených priorit a specifických cílů. Při jejich definování tak bylo vycházeno z analytické části SPSZ.²³ Kombinace údajů uvedených v analytické části a charakteru specifických cílů z návrhové části SPSZ vyústila ve stanovení následujícího dopadu:

Snížení zadluženosti a zvýšení ekonomické gramotnosti obyvatel města

Přehledové tabulky věnované stanoveným prioritám, specifickým cílům a navrhovaným opatřením na základě tematického zúžení nacházející se v kapitole 5 této evaluační zprávy, poukazují na skutečnost, že z oblasti Sociální služby a rodina (SPSZ I) a oblasti III (SPSZ II), které byly velmi silně orientovány právě na snižování zadluženosti a zvyšování ekonomické gramotnosti, se podařilo zrealizovat naprostou většinu opatření. Provedena nebyla pouze ta, jež přímo souvisela s vyhlášením příslušných výzev z IROP.

Aktéry naplňování opatření uvedených v SPSZ byly nestátní neziskové organizace, příslušná oddělení městských úřadů a jejich prostřednictvím také další instituce jako městská policie, místní pobočka Úřadu práce ČR aj. Stávající kapitola evaluační zprávy tedy nabízí popis jednotlivých aktérů a jimi poskytovaných služeb včetně popisu výstupů a výsledků, k nimž v důsledku realizace dílčích projektů došlo. Tyto výstupy a výsledky jsou dále zhodnoceny v kontextu jejich očekávaných dopadů.

Stanovený dopad je dále možné podrobněji zhodnotit na základě následujících proměnných:

- 1) Časový horizont trvání uskutečněných dopadů (krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé dopady)
- 2) Dopady na konkrétní fragmenty cílové skupiny osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených (rozdíly v dopadech na věkové, etnické, genderové či jiné skupiny osob)
- 3) Kauzalita realizovaných opatření a dosažených změn
- 4) Přítomnost nezamýšlených dopadů provedených opatření (pozitivních i negativních)
- 5) Vliv externích faktorů na dosažení cílů.

Tabulka 3: Přehled evaluovaných projektů OPZ a jejich realizátorů

Projekt	Realizátor	Termín realizace	Registrační číslo
S rodinou proti dluhům	Rodina v centru, z. ú.	1. 1. 2018–31. 12. 2020	CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0007 808
Rozšíření odborného sociálního poradenství v Občanské poradně v lokalitě Nový Bor	Děčko Liberec, z. s.	1. 1. 2018–31. 12. 2020	CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0007 794

²³ Každé opatření formulované v SPSZ má nicméně stanoveno své indikátory naplňování, které fungují podobně jako indikátory projektové logiky. Agentura pro sociální začleňování poté podporuje sledování dopadů realizovaných projektů, byť nebývají bezprostřední součástí SPSZ.

Rodina v centru, z. ú.

Organizace Rodina v centru, z. ú. (RvC), vznikla v roce 2005 jako občanské sdružení. Aktuální právní formu v podobě zapsaného ústavu přejala v roce 2019 na základě Zakládací listiny. V současné době má RvC v Novém Boru a jeho okolí poměrně široké pole působnosti. Dlouhodobě provozuje mateřské centrum a miniškolku Koblížek, jimiž ročně podpoří desítky rodin. Totéž potom platí pro podporu pěstounů, která je každoročně poskytnuta povětšinou více než padesáti pěstounským rodinám (v roce 2016 bylo podpořeno 49 rodin, mezi lety 2017 a 2020 šlo ale vždy o nejméně 58 rodin). V řádu desítek rodin ročně se pohybuje také škála podpory sociálně aktivizační služby Štafeta.

Vyšší desítky klientů průběžně navštěvují také nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Vafle. Mezi lety 2016 a 2020 jich bylo nejméně 61 v roce 2017 a naopak nejvíce 97 v roce 2018. Mezi klienty přitom, jak v rozhovoru uvedl zaměstnanec RvC, převažují romské děti. Jednou ze stěžejních služeb poskytovaných RvC je potom Středisko péče o ohrožené rodiny. V rámci něj je potom klíčovou a nejvíce využívanou podpora ve formě psychologických konzultací. Těch bylo ještě v letech 2016 a 2017 využíváno spíše v řádu nižších stovek ročně, v roce 2018 však tento počet narostl více než dvojnásobně na 712. Od té doby opět mírně klesá, přesto však ani za rok 2020 neklesl pod 500 konzultací.

Od roku 2018 potom RvC provozuje dvě nové služby. První se týká podpory při inkluzi ve vzdělávání a jak je patrné z počtu klientů, služba se v lokalitě velmi rychle etablovala. V prvním roce chodu ji využilo 98 rodičů a 16 dětí, jimž bylo poskytnuto doučování. Rok nato už to bylo 211 dospělých a 42 dětí a v roce 2020 šlo o 250 dospělých a 63 dětí. Druhou novou službu představuje právě dluhová poradna realizovaná v projektu **S rodinou proti dluhům** (r. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0007808), jenž byl uskutečňován v rámci KPSVL.

Uvedený projekt, realizovaný od ledna 2018 do prosince 2020, se skládal z celkem čtyř klíčových aktivit, jimiž byly: Individuální dluhová poradna (KA1), skupinové vzdělávání (KA2), osvětový komiks (KA3) a tvorba a pilotní ověření metodiky (KA4). Služba byla poskytována jak ambulantně, tak terénní formou. Převládala ale ta ambulantní. Terénní většinou obnášela doprovod klientů na úřady. Ve výjimečných případech docházeli pracovníci poradny ke klientům domů (např. těžká nemoc či psychické problémy). Poradna dále spolupracovala s advokátkou, k níž také doprovázeli klienty. Dle vyjádření zaměstnance se poradně podařilo vyřešit většinu případů klientů, kteří ji navštívili. Nepodařilo se vyřešit problémy klientů, kteří buďto neplnili stanovený plán, nebo se u nich nakumulovalo příliš vysoké množství problémů a sociálně patologických jevů. Viz vyjádření pracovníka poradny níže:

„Nepodařilo se pomoci klientům, kteří neplnili stanovený plán (např. nenastoupili do zaměstnání a neměli stabilní příjem). Takového klienta se potom nepodařilo namotivovat k tomu, aby si našel stálé zaměstnání, protože vyloženě to byli třeba klienti, kteří byli zvyklí celý život být na sociálních dávkách, a představa, že nastoupí někde na osm hodin do práce, pro ně byla úplně nemyslitelná, a když už někde pracovali, tak pracovali někde načerno a zdálo se jim to mnohem výhodnější v kombinaci s dávkami. Někteří klienti potom byli tak sociálně slabí, že žili ze dne na den a nějaké dlouhodobější plánování pro ně bylo úplně nepředstavitelné.“

Veškeré klíčové aktivity se potom plnily dle plánu. U osvětového komiksu vznikla šestice příběhů zachycujících každodenní problémy, s nimiž se ve dluhové poradně klienti potýkali. Tyto komiksy, stejně jako kartičky s kontakty, byly umístěny na městském úřadě, v čekárnách

lékařů či na ÚP. Besedy probíhaly jak se zaměstnanci Městského úřadu, seniory, studenty místních škol, tak se zbylými obyvateli města. Byly také velmi kladně hodnoceny, zejména pak ze strany Středního odborného učiliště sklářského v Novém Boru. V projektu též vznikla metodika pro práci se zadluženým klientem. Služba dluhové poradny byla pro zaměstnance zpočátku poměrně náročná, jak v rozhovoru uvedl jeden z nich. Na začátku totiž bylo nutné dohledat veškeré dluhy klientů, k nimž často zcela chyběly doklady. Zjednodušení přinesla až novela insolvenčního zákona. Pracovník poradny také charakterizoval jakéhosi „typického“ klienta poradny:

„Většinou to byl klient, který měl – když bych to měla zprůměrovat – kolem osmi či devíti exekucí. Nezřídka šlo o klienta, který někde pracoval a nezvládal splácet ty svoje závazky, protože toho měl hodně. To byl jeden takový specifický klient. A pak druhý specifický klient byla naopak třeba matka samoživitelka s dluhy na výživném a vlastními dluhy. To byl takový druhý klient. To jsou takové dva typy, které se tam opravdu prolínaly dost často.“

Z hlediska konkrétních „zakázek“ se za dobu chodu projektu (1. 1. 2018–31. 12. 2020) podařilo zaznamenat následující hodnoty:

Tabulka 4: Zakázky klientů dluhové poradny mezi lety 2018–2020

Typ zakázky	Počet zakázek/klientů
Mapování dluhové situace	90 zakázek u 86 klientů
Nastavení splátek	26 zakázek u 25 klientů
Stabilizace dluhové situace	19 zakázek u 18 klientů
Příprava oddlužení	44 klientů (37 úspěšných zakázek)
Zastavování protiprávních exekucí	5 zakázek u 5 klientů
Doprovázení k oddlužení	7 zakázek u 6 klientů
Předcházení rizikovému chování	266 zakázek
Základní informace k problematice	119 klientů
Revize hospodaření s finančními prostředky	4 klienti
Využití sociálních dávek	22 klientů

Zdroj: Údaje poskytnuté organizací Rodina v centru, z. ú.

Dluhovou poradnu prošlo za tři roky 329 klientů. Dlouhodobě do ní přitom docházelo 122 z nich. V neposlední řadě je nezbytné doplnit, že zakázky jednotlivých klientů se prolínaly.

Děčko Liberec, z. s.

Organizace Děčko Liberec, z. s. (dále pouze jako Děčko) byla založena už v roce 1998 jako občanské sdružení. V počátku její činnosti si kladla za cíl především rozvíjet psychosociální služby v regionu a vzdělávat laickou i odbornou veřejnost v krizové pomoci. V roce 2001 Děčko iniciovalo vznik pracoviště občanské poradny, další čtyři roky nato pak vzniklo pracoviště poradny pro oběti trestných činů (v současné době Bílý kruh bezpečí). V současné době kromě občanské poradny provozuje organizace také služby dobrovolnictví, vzdělávací programy zejména pro pracovníky v sociálních službách a také se účastní projektů podporovaných z rozpočtu České republiky a Evropského sociálního fondu.

Jedním z takovýchto projektů je i **Rozšíření odborného sociálního poradenství v Občanské poradně v lokalitě Nový Bor** s r. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0007794. Cílem projektu bylo umožnit občanům Nového Boru širší přístup k odbornému sociálnímu poradenství. Poradna Děčka ve městě sice byla přístupná již před zahájením projektu, ovšem pouze jeden den v týdnu (pátek). Díky projektu tak bylo možné zajistit přístupnost poradny každý den v týdnu. Shora uvedený projekt se skládal ze dvou klíčových aktivit, jimiž byly odborné sociální poradenství (KA1) a řízení projektu (KA2).

Jak už popis projektu napovídá, nezabýval se pouze dluhovým poradenstvím, nýbrž poskytoval kompletní služby odborného sociálního poradenství. V rámci bagatelní podpory (anonymní) bylo podpořeno 240 osob, přičemž cílovou hodnotou bylo 200 osob. S těmito klienty byla dle vyjádření zástupce organizace často řešena jejich finanční nebo dluhová situace, ale nebylo tomu tak ve všech případech. V rámci nebagatelní podpory pak bylo podpořeno 23 osob. Projekt tak těsně nedosáhl cílové hodnoty, jíž bylo 24 podpořených osob. Se všemi takto podpořenými osobami se řešila nejen jejich finanční situace, ale také rodinná, pracovní apod. Ne všem zástupcům CS, kteří přišli řešit svoji zadluženost, byl podán insolvenční návrh, neboť v některých případech by to znamenalo zhoršení jejich finanční situace.

Děčko bylo stěžejním lokálním aktérem v ohledu řešení dluhové problematiky, přesto se z provedeného evaluačního šetření jeví, že jeho role nebyla natolik výrazná, jak odpovídalo původnímu předpokladu. Daná problematika je blíže řešena v kapitole 6.2.3 této evaluační zprávy zabývající se koordinací lokálních aktérů. Nespornou výhodou Děčka pak bylo, že bylo zacíleno na širší cílovou skupinu než projekt RvC. Z něho tak museli Děčku přeposílat klienty z okolí Nového Boru a osoby a osoby starší 65 let, které nespádaly do CS projektu S rodinou proti dluhům.

Vyhodnocení dopadu: Snížení zadluženosti a zvýšení ekonomické gramotnosti obyvatel města

Ačkoliv v Novém Boru působily dva projekty zabývající se dluhovým poradenstvím, každý z nich tuto činnost pojímal odlišným způsobem. Zatímco pro RvC bylo dluhové poradenství, a tím přímé snižování zadluženosti místních obyvatel hlavní aktivitou, v případě Děčka šlo pouze o jeden ze segmentů poskytovaného spektra služeb obecného sociálního poradenství.

Tomuto rozdílu ostatně odpovídala také struktura klientů jednotlivých poraden. RvC navštěvovali klienti v produktivním, kteří se již potýkali s exekucemi, zpravidla vícečetnými. Mezi nejčastější potíže, s nimiž se potýkali, pak patřily nízká finanční gramotnost, cyklení se v tzv. dluhové pasti či neschopnost sestavit si rodinný rozpočet. Děčko bylo zaměřeno na širokou cílovou skupinu, „nízkopříjmoví“ klienti tak tvořili pouze určitý výsek z kompletní CS. Poradnu naopak dle vyjádření jejího pracovníka často navštěvovali klienti z nižší střední třídy, kteří ještě nebyli natolik zacyklení v dluhových problémech, ale byli jimi silně ohroženi. Jak už bylo řečeno výše, do Děčka pak byli přeposíláni také senioři, u nichž nastaly problémy se zadlužeností nejčastěji s jejich odchodem do důchodu, u RvC ovšem nespádali do CS projektu.

Ke snižování zadluženosti obyvatel Nového Boru prostřednictvím obou projektů tak zjevně docházelo. Vyhodnotit konkrétní míru snížení vzhledem ke sběru dat v průběhu roku 2021, tedy nedlouho po skončení projektů, ale zatím není možné. Cílené zvyšování ekonomické gramotnosti se potom dělo především v projektu S rodinou proti dluhům, kde byly za tímto účelem vyčleněny dvě klíčové aktivity. I zde lze tedy hovořit o přispívání k předmětnému dopadu, jež ovšem nelze kvantitativně vyhodnotit. Projekt Rozšíření odborného sociálního poradenství v Občanské poradně v lokalitě Nový Bor ke zvyšování ekonomické gramotnosti přispívali spíše preventivním působením a poradenstvím nižší střední třídě, jejíž část by se bez přítomnosti projektu pravděpodobně dostala do problémů s dluhy.

Časový horizont trvání uskutečněných dopadů (krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé dopady)

Vzhledem k časovému rozdílu mezi koncem projektů a uskutečněnou evaluací dosud nelze s určitostí konstatovat, nakolik měly projekty dlouhodobé dopady. Je však možné hovořit o potenciálu těchto dopadů. Lokální aktéři z řad zástupců organizací realizujících projekty se v rámci evaluačního šetření shodli, že se v projektech vyskytly osoby, na nichž bylo s dlouhodobou prací patrné výrazné zlepšení jejich životní situace. Současně se těmito osobám rapidně zlepšila životní situace díky oddlužení. U těchto jednotek klientů je tedy možné hovořit o potenciální dlouhodobého dopadu. Podobně je tomu u klientů, kteří se účastnili přednášek, workshopů a dalších osvětových aktivit pořádaných RvC. Ti by nyní normativně měli mít nižší pravděpodobnost vyskytnutí se v potížích se zadlužeností.

Zdaleka nejčastěji ale můžeme v souvislosti s uskutečněnými projekty hovořit o krátkodobých dopadech. Ty jsou patrné např. na schopnosti některých rodin sestavovat nyní rodinné rozpočty, zajímat se o podmínky úvěrů, ale například také lépe fungovat v rámci rodiny.

Dopady na konkrétní fragmenty cílové skupiny osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených (rozdíly v dopadech na věkové, etnické, genderové či jiné skupiny osob)

Cílové skupiny u obou projektů se do značné míry lišily, evaluátorem tak nebyl identifikován žádný fragment, který by byl pro tyto projekty společný. Některé fragmenty přesto identifikovány byly.

V případě RvC byly jednou takovou částí CS ženy, které tvořily více než dvě třetiny všech klientů. Vzhledem k tomu, že v organizaci působila také jedna sociální pracovnice romského původu, byla dluhová poradna vyhledávána také dalšími Romy. Ti měli na celkovém množství klientů přibližně čtvrtinový podíl. RvC pak, jak už bylo uvedeno, mělo ohraničenou CS ve věku 15–65 let, klienti mimo ni, nejčastěji senioři, tak museli využít služeb Děčka. Totéž platilo pro osoby z přilehlých obcí, neboť projekt S rodinou proti dluhům byl určen výhradně obyvatelům Nového Boru.

Byť byli Děčku přeposíláni tito klienti, zdaleka v něm netvořili většinu. Nejčastěji služby organizace vyhledávaly osoby ve středním věku (konkrétní údaj nebyl evaluátorovi specifikován). Ty často vyhledávaly rady např. v oblasti rodinného práva a dluhů, čímž zároveň zamezily propadu do sociálního vyloučení a chudoby. Velmi často jim byly poskytovány rady v oblasti právní gramotnosti a orientace v legislativě a příslušných dokumentech.

Kauzalita realizovaných opatření a dosažených změn

Vzhledem k míře zadluženosti osob v lokalitě i nedostatečnému časovému odstupu od ukončení projektů nelze kauzalitu vyhodnotit vysloveně komplexně. Oba uskutečněné projekty nepochybně přispěly ke zlepšení životní situace určitého zlomku cílové skupiny z řad podpořených osob. Současně však platí, že ryze na snižování zadluženosti zaměřený projekt RvC podpořil přibližně stovku osob, zatímco s exekucemi se dle údajů uvedených v kapitole 3.2.5 této EZ potýká více než tisícovka obyvatel Nového Boru. Samotný projekt tak má už od začátku poměrně limitován potenciál maximálního možného dopadu, což platí také pro druhý z projektů realizovaný Děčkem.

Přítomnost nezamýšlených dopadů provedených opatření (pozitivních i negativních)

V případě obou projektů byly identifikovány nezamýšlené dopady pramenící primárně ze širokého spektra potíží, s nimiž se jejich klienti potýkali. RvC se tak díky kombinaci klíčových aktivit podařilo akcentovat problematiku zadluženosti na Novoborsku a vyvolat zájem veřejnosti o toto téma. Poradna Děčka pak komplexní podporu osobám ze střední socioekonomické třídy, neboť mezi častá témata patřily sousedské i partnerské neshody, majetkové spory a samozřejmě též prevence zadluženosti. Zástupce poradny tak například uvedl, že zde probíhala setkání s „*potenciálními bezdomovci*“, tedy osobami, které např. neměly odpracován dostatečný počet let na důchod, nebo se potýkali s nezaměstnaností.

Častými tématy v Děčku byly dle vyjádření jeho pracovníka také problematika bydlení a jeho nedostupnosti v lokalitě a rovněž práce „načerno“ a její dopady na život jednotlivých členů cílové skupiny i oblasti celkově. V tomto ohledu pojali v Děčku intenzivní působení v Novém Boru jako určitou sociální analýzu lokality, z níž jim vyšla zjištění týkající se bagatelizace situace na trhu s bydlením, která je dle zástupce Děčka horší, než se na první pohled zdá, a vysoké míry obyvatel pracujících mimo legální pracovní poměr.

Vliv externích faktorů na dosažení cílů

Evaluátorem byly identifikovány dva klíčové externí faktory mající nezanedbatelný vliv na dosažení cílů (mimo nutnosti finanční podpory, díky níž mohlo např. právě Děčko rozšířit intenzitu své podpory z jednoho dne v týdnu z doby před projektem na pět v průběhu projektu). V případě Děčka šlo o vzdělanost poradců, respektive podporu vzdělanosti ze strany zaměstnavatele. Poradci tak dvakrát ročně navštěvovali několikadenní školení týkající se novel zákonů v oblastech, jimž se v poradně věnovali. Díky tomu mohli klientům vždy poskytovat aktuální informace při řešení jejich problémů.

U RvC pak sehrálo pozitivní roli umístění poradny. Ta se nacházela v pěší zóně nedaleko městského centra, pro klienty tak byla velmi dobře dostupná. Pracovník organizace v tomto ohledu doplnil: „*Mnozí z klientů nám řekli, že kolem poradny chodili třeba půl roku a teprve poté dostali odvahu k nám zajít.*“ RvC také komunikovalo s potenciálními klienty prostřednictvím svých facebookových stránek, Novoborského měsíčníku, do něhož přispívalo či svým on-line newsletterem. Právě tuto formu propagace vedoucí k oslovení klientů lze rovněž označit za externí faktor mající vliv na dosažení cílů.

6.2 Naplňování cílů KPSVL

6.2.1 Adresnost a relevance

Právě zadluženost byla lokálními aktéry vyhodnocena jako nejzásadnější problém lokality. Vzhledem k tomu, že se tomuto tématu přímo věnoval jeden projekt (S rodinou proti dluhům) a pro druhý projekt (Rozšíření odborného sociálního poradenství v Občanské poradně v lokalitě Nový Bor) rovněž představovala zadluženost jedno ze stěžejních témat, je možné konstatovat, že v tomto ohledu **byla nastavená opatření adresná a relevantní**.

Přesto z evaluace vyplývá, že lokální aktéři měli jednoznačně větší očekávání podpory v oblasti problematiky bydlení, a stejně tak, že této problematice dosud nebyl v Novém Boru přikládán dostatečný důraz. Většina opatření z SPSZ I nacházejících se v oblasti Bydlení pak byla orientována investičně, za absence odpovídajícího množství finančních prostředků je tak nebylo možné realizovat. Zde lze tedy spatřovat nedostatek v relevanci opatření postrádajících dostatek „měkkých“ cílů, které by bylo možné splnit i bez výraznější finanční podpory.

6.2.2 Konzistence s potřebami

Ohledně konzistence s potřebami cílových skupin lze rovněž pozorovat rozdíly mezi vnímáním obou realizovaných projektů. Zatímco v Děčku panuje přesvědčení, že **služeb poradny využily všechny potřebné osoby**, u RvC je situace diametrálně odlišná. Jak již bylo uvedeno výše, dluhová poradna RvC byla schopna (při stoprocentním naplnění indikátorů) pomoci necelým 10 % zadlužených obyvatel Nového Boru, což značí výrazný kapacitní nedostatek, a tedy i **nízkou míru konzistence s potřebami CS**.

Přesto je nutné doplnit, že tyto údaje nejsou ve srovnání s ostatními lokalitami potýkajícími se s podobnými potížemi nikterak výjimečné a naplnění potřeby snížení zadluženosti u majoritní většiny osob nacházejících se v problémech s dluhy se vzhledem k omezenému množství finančních prostředků i kvalifikovaných pracovníků jeví jako takřka nereálné. Pracovník poradny potom v rámci evaluačního šetření doplnil, že někteří z členů CS si jednoduše odmítli nechat pomoci z důvodu nízké motivace či určité „zvyklosti“ na dluhy.

Souhrnně je tak možné konstatovat, že projekty byly konzistentní s potřebami CS, leč jejich prostřednictvím bylo možné saturovat potřeby pouze omezeného podílu CS.

6.2.3 Koordinace

Spolupráce mezi lokálními aktéry vycházela už z místního komunitního plánování. Zapojení ASZ tak znamenalo pouze jakousi nadstavbu k dosavadní kooperaci a její rozšíření o realizaci daných projektů. **V rámci evaluačního šetření tak lokální aktéři více než co jiného sdíleli příklady dobré koordinační praxe.** Mezi ty patřila například účast pracovníků lokální pobočky ÚP na pracovních skupinách a následná spolupráce s ÚP u konkrétních klientů, přeměrovávání klientů ze strany OSVZ do dluhové a občanské poradny, ale také odkazování osob do těchto poraden i prostřednictvím dalších subjektů, mj. místním oddělením OSPOD či firmou Crystalex.

Důležitým prvkem síťování a koordinace lokálních aktérů byly besedy na téma zadluženosti a její prevence pořádané RvC. Organizace se takto domlouvala s městem, školami, zaměstnavateli i dalšími institucemi (městskou policií, Policií ČR atd.) na nejschůdnějším pojetí své přednášky pro daný segment osob. Zástupce RvC v tomto ohledu uvedl, že *„každá beseda byla ušitá na míru té cílové skupině, pro kterou byla určena“*.

6.2.4 Synergie na úrovni opatření

Ačkoliv koordinace lokálních aktérů byla na vysoké úrovni, v synergii zjistil evaluátor jisté nedostatky. V době, kdy byly paralelně vytvářeny oba (i další) projekty, bylo ve spolupráci s OSVZ definováno, jakým způsobem by měla probíhat koexistence těchto projektů. K těmto ustanovením patřilo také obsazení Děčka do pozice centrálního orgánu pro podávání insolvenčních návrhů jednotlivých klientů. Jak ale uvedl jeden z lokálních aktérů, ne vždy tomu tak bylo a ne všechny organizace osoby ohrožené sociálním vyloučením do Děčka posílali. Důvodem k tomuto nedostatku v oblasti synergie je mj. **konkurence neziskových organizací, jež spolu neřídká soupeří o prostředky finanční podpory na svůj chod.**

6.2.5 Udržitelnost

Oba projekty vygenerovaly udržitelné výsledky v podobě konkrétních klientů, u nichž díky intervenci pracovníků jednotlivých organizací došlo ke zlepšení jejich životní situace. Udržitelným výstupem je také Metodika pro práci se zadluženým klientem, která vznikla v rámci projektu S rodinou proti dluhům. **Klíčovou proměnnou udržitelnosti výsledků přesto byla finanční podpora obou organizací i po skončení projektů podpořených z OPZ.**

Tato proměnná se nakonec naplnila a obě poradny, občanská i dluhová, tak pokračují i nadále. Poradně Děčka se podařilo získat finanční prostředky na chod od města a dalších dárců, a i v době tvorby této evaluační zprávy tak byla klientům dostupná pět dní v týdnu (v pondělí od 12:00 do 17:00, od úterý do čtvrtka mezi 8:00 a 12:00 a v pátek od 8:00 do 14:00)²⁴. Rodina v centru se potom dokázala dostat do základní sítě sociálních služeb Libereckého kraje, a tím si zajistit financování zprávě z krajského rozpočtu.

6.3 Spolupráce aktérů a ASZ

Na spolupráci aktérů a Agentury pro sociální začleňování v Novém Boru je v lokálním kontextu nahlíženo ze dvou perspektiv. Na jednu stranu je ASZ místními aktéry vnímána jako důležitá metodická opora, která zde dlouhá léta chyběla, a tudíž je jednoznačně vnímána jako přínos. Na druhou stranu nebylo splněno jedno z velkých očekávání zástupců města, kteří sem Agenturu v roce 2016 přizvali, týkající se obnovy městského bytového fondu a případně též výstavby sociálních bytů.

ASZ vstupovala do lokality za stavu poměrně dobré a dlouhodobé spolupráce lokálních aktérů. Její zásadní slabinou byla nicméně nedostatečná systematizace. Vybudování systematického přístupu – zejména pak toho k sociální práci poskytované OSVZ – bylo ostatně jedním z hlavních motivů navázání spolupráce s ASZ. V tomto ohledu ve městě vznikla jasná pravidla pro jednání v určitých situacích a záležitostech, což je také důvodem, proč je tato část kooperace s Agenturou vnímána jako úspěšná. Při poskytování metodické podpory zároveň panovala vzájemná vstřícnost lokálních aktérů, zejména pak místostarostky, a zástupců ASZ. Viz např. vyjádření jednoho z lokálních aktérů níže:

„Setkání se zástupci ASZ bylo velkým přínosem už jen z toho důvodu, že jsme se všichni sešli u jednoho stolu a každý měl možnost vyjádřit se k dané problematice ze svého úhlu pohledu. Následně se začalo pracovat s lidmi v rámci poradenství a dostávalo se jim pomoci na jednom

²⁴ Viz údaje uvedené na webu Děčka: <http://d-os.net/poradenstvi/op-novy-bor/38/> [cit: 10. 4. 2022].

místě, kde sídlily obě zdejší poradny. Toto místo zároveň sloužilo jako jakýsi centrální bod pro jejich vyzvedávání v případě, že bylo potřeba jim poskytnout doprovod apod.“

Město ovšem kromě jiného také v rámci spolupráce s ASZ počítalo s rozsáhlou výstavbou nových městských bytů včetně těch sociálních (předpokladem bylo, že díky spolupráci město s vysokou pravděpodobností získá finanční podporu z některého z dotačních titulů, např. IROP). Za tímto účelem také vedení města vytypovalo lokality, kde by bylo vhodné umístit sociální byty, kdo by v těchto bytech měl bydlet apod. Následně v Novém Boru proběhla též demolice chátrající budovy, na jejímž původním místě má tak nyní město k dispozici stavební pozemek, ale postrádá finanční prostředky na výstavbu nového objektu, v němž by byly umístěny byty.

Ve výsledku ale Nový Bor žádnou finanční podporu na bytovou výstavbu nezískal, což je lokálními aktéry vnímáno jako jednoznačně nenaplněné očekávání a zároveň záležitost nedostatečného formulování možností a pole působnosti ze strany Agentury. Zároveň však lokální aktéři připustili, že i přes chybějící finance se město v oblasti bydlení posunulo kupředu. Ve spolupráci s ASZ se například podařilo zpracovat přehledy potřebnosti sociálních bytů, lépe zmapovat městský bytový fond a vznikly také nové analytické dokumenty jako podklad pro plánování městského rozpočtu. Jeden z lokálních aktérů popsal situaci takto:

„Tak tím, že jsme asi byli jednoznačně zacílení na výstavbu bytového fondu a nic se nezrealizovalo, to očekávání naplněno nebylo, kdybych to takhle měl konstatovat. Ale určitě zase jsme se posunuli někam dál vlastně v těch přehledech a i to vedení města, že se vlastně udělaly ty nové analýzy, nové dokumenty, že se to zaktualizovalo a při plánování rozpočtu by se na to mělo přihlížet.“

Spolupráce s ASZ je tak i přes tento nedostatek vnímána kladně, neboť město v posledních letech postupuje v oblasti sociálního začleňování efektivněji a systematictěji.

Tabulka 5: Shrnutí silných a slabých stránek lokálního partnerství v Novém Boru

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">▪ Zvýšení zájmů vedení obce o řešení problémů sociálního vyloučení▪ Adresování sociálních problémů v místním měřítku na úrovni obcí I. stupně a v přirozeném prostředí cílových skupin▪ Zvýšení povědomí o službách mezi zúčastněnými aktéry▪ Zpřístupnění finanční podpory▪ Kapacitní a odborná podpora poskytovaná pracovníky ASZ a realizovanými projekty	<ul style="list-style-type: none">▪ Snížení kapacity sociální práce po ukončení projektů▪ Nejistá finanční udržitelnost▪ Omezené možnosti předávání informací o klientech mezi NNO a jejich aktéry

7 Závěry evaluace a doporučení

7.1 Závěry

Provedená evaluace naplnění Strategického plánu sociálního začleňování města Nový Bor 2017–2019 a Strategického plánu sociálního začleňování města Nový Bor II 2019–2021 se zaměřovala na vyhodnocení opatření směřujících ke snížení zadluženosti obyvatel města, která se dlouhodobě pohybuje jak nad průměrem ČR, tak i Libereckého kraje. V tomto ohledu je možné konstatovat, že **z SPSZ I byla naplněna takřka všechna opatření ze třetí oblasti s názvem Sociální služby a rodina věnované převážně právě dluhové problematice.** Jediným opatřením, které naplněno nebylo, se stal přesun či rekonstrukce místa, v němž v sídlila občansko-právní poradna provozovaná Děčkem Liberec.

Vyhodnocení míry naplnění opatření ze třetí oblasti SPSZ II zaměřené podobně jako v případě prvního dokumentu komplikovaly především rezervy lokálních aktérů v evidenci uskutečněných aktivit, a tím **nízká dohledatelnost těchto výstupů.** V rámci provedeného evaluačního šetření tak lze s určitostí konstatovat, že **většina aktivit z SPSZ II probíhala, není ovšem možné vyhodnotit frekvencí opakování jednotlivých akcí** (např. počet uskutečněných školení ve školách, NZDM apod. nebo partnerských setkání realizátorů projektů). Jedinou aktivitou, která v Novém Boru neprobíhala vůbec, byla pravidelná setkání pracovní skupiny zabývající se dluhovou problematikou.

Vzhledem k jeho absenci v SPSZ či jiných dokumentech evaluátor navrhnul jeden sledovaný dopad: **Snížení zadluženosti a zvýšení ekonomické gramotnosti obyvatel města. K dosažení tohoto dopadu v Novém Boru dle provedené evaluace došlo.** Přímé snižování zadluženosti se dělo prostřednictvím jedné klíčové aktivity projektu S rodinou proti dluhům a jedné klíčové aktivity projektu Rozšíření odborného sociálního poradenství v Občanské poradně v lokalitě Nový Bor. Ke zvyšování ekonomické gramotnosti obyvatel pak docházelo jednak besedami, přednáškami a dalšími osvětovými aktivitami organizace Rodina v centru a jednak občanským poradenstvím organizace Děčko Liberec.

Z hlediska proměnných stanoveného dopadu potom platí, že z aktuální perspektivy je **většina dopadů spíše krátkodobého charakteru.** U dlouhodobých dopadů lze hovořit spíše o potenciálu jejich dosažení a nejvíce přitom budou patrné na případech dobré praxe u konkrétních klientů. U proměnné fragmentace evaluátor zjistil, že **dluhovou poradnu RvC navštěvovaly častěji ženy než muži** (tvořily více než 2/3 klientů) a **častými klienty byli Romové** (1/4 klientů). **Typickým klientem Děčka pak byla osoba středního věku a střední či nižší střední socioekonomické třídy. Kauzalita projektových aktivit a zaznamenaných dopadů lze prokázat pouze u konkrétních jedinců.** V kontextu celé lokality toto zatím i vzhledem ke krátkému časovému odstupu od ukončení projektů není možné. Mezi nezamýšlené dopady patřily **akcentace problematiky zadluženosti na Novoborsku a vyvolání zájmu veřejnosti o toto téma a identifikace témat potíží s bydlením a nelegální práce jakožto stěžejních problémů oblasti.** Externími faktory majícími vliv na dosažení cílů pak vyjma nutnosti financování jednotlivých organizací byly **vzdělanost pracovníků Děčka a umístění poradny RvC ve snadno dostupné a hojně navštěvované části města.**

Po stránce naplňování cílů KPSVL evaluátor konstatuje, že provedená **opatření byla adresná a relevantní, neboť reflektovala nejzásadnější problém lokality.** Opatření věnovaná oblasti bydlení však měla rezervy z hlediska své relevance, neboť byla orientovaná výhradně dotačně.

Realizované projekty zároveň byly konzistentní s potřebami CS, jejich prostřednictvím ale nebylo možné z kapacitních a personálních důvodů saturovat potřeby většiny zástupců CS. Koordinace lokálních aktérů byla na vysoké úrovni, aktéři z řad neziskových organizací ale nefungovali zcela synergicky. V Novém Boru byla narušena stanovená posloupnost přeposílání klientů a docházelo zde ke konkurenci přítomných NNO. Udržitelnost výstupů je ve městě na velmi dobré úrovni, neboť se podařilo zajistit pokračování obou realizovaných projektů.

7.2 Doporučení

Tabulka 6: Doporučení plynoucí z provedené evaluace

Číslo	Závěr	Popis	Doporučení
1. Doporučení pro ASZ			
1.1	Lokální aktéři měli na začátku spolupráce představy a očekávání, které ze strany ASZ nebylo možné ani teoreticky uspokojit.	V Novém Boru od ASZ očekávali mj. pomoc se získáním dotací na obnovu městského bytového fondu a vybudování sociálních bytů.	Důsledněji artikulovat možnosti spolupráce, lépe s potenciálními partnery definovat oblasti, v nichž může být ASZ nápomocna, a v nichž naopak pomoci nemůže.
2. Doporučení pro lokální partnerství			
2.1	Skupinové besedy sice byly důležitým preventivním opatřením, měly však pouze limitovaný dopad.	Na skupinových besedách se vytratil prvek anonymity, mnozí z členů cílové skupiny osob ohrožených zadlužeností tak při těchto akcích nebyli dostatečně otevření z hlediska komunikace o svých problémech. Výhradně kladně naopak byly hodnoceny přednášky a besedy ve školách.	Zvážit změnu formátu skupinových setkání. Besedy pořádat především pro lokální aktéry a další pomocné profese, od nichž mohou dále směřovat klienti do konkrétní poradny. Pokračovat v preventivních aktivitách ve školách.
2.2	Realizátoři projektů na základě diskuzí se zástupci CS akcentovali témata zadluženosti, ilegální práce a problémů s bydlením.	Projektu RvC se podařilo vyvolat zájem veřejnosti o téma dluhů, v Děčku potom právě práce „načerno“ a problémy s bydlením patřily k nejčastějším potížím či doprovodným jevům klientů.	Pokračovat v komunikaci tématu dluhů a prevence zadluženosti s veřejností, podrobněji zkoumat témata ilegální práce a problémů s bydlením v oblasti a následně na tato zjištění reagovat patřičnými opatřeními.
2.3	Opatření z SPSZ I zabývající se oblastí bydlení byla orientována výhradně investičně.	Ačkoliv byla oblast bydlení v Novém Boru řešena už v prvním SPSZ, nefigurovala zde jiná opatření než ta, pro něž bylo nezbytné financování z externích zdrojů.	Zabývat se detailněji problematikou bydlení ve městě, v rámci strategií formulovat i tzv. „měkká“ opatření, pro jejichž realizaci není nutné spoléhat na podporu z dotačních programů a dalších externích zdrojů.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Evaluované priority a cíle v Oblasti III: Sociální služby a rodina	33
Tabulka 2: Evaluované priority a cíle v Oblasti III	35
Tabulka 3: Přehled evaluovaných projektů OPZ a jejich realizátorů.....	37
Tabulka 4: Zakázky klientů dluhové poradny mezi lety 2018–2020.....	39
Tabulka 5: Shrnutí silných a slabých stránek lokálního partnerství v Novém Boru.....	45
Tabulka 6: Doporučení plynoucí z provedené evaluace.....	47

Seznam obrázků

Obrázek 1: Administrativní mapa SO ORP Nový Bor	10
Obrázek 2: SVL adresy v Novém Boru	14
Obrázek 3: Město Nový Bor na Mapě exekucí.....	25
Obrázek 4: Mapa kriminality ČR za rok 2019.....	27

Seznam grafů

Graf 1: Historický vývoj počtu obyvatel Nového Boru	11
Graf 2: Vývoj počtu obyvatel Nového Boru mezi lety 2011–2020.....	12
Graf 3: Vývoj počtu obyvatel Nového Boru ve věku 15–64 let mezi lety 2011–2020	12
Graf 4: Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících PnB v letech 2016–2020.....	18
Graf 5: Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících PnŽ v letech 2016–2020	19
Graf 6: Podíl obyvatel Nového Boru pobírajících DnB v letech 2016–2020.....	20
Graf 7: Počet dávek MOP vyplacených ve Novém Boru v letech 2016–2021	21
Graf 8: Podíl nezaměstnaných osob v Novém Boru v letech 2016–2020.....	22
Graf 9: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob v Novém Boru v letech 2016–2020	23
Graf 10: Podíl osob Nového Boru v exekuci	24
Graf 11: Vývoj indexu kriminality v OOP Nový Bor	26

Seznam zdrojů a literatury

ASZ. 2016. Vstupní analýza města Nový Bor.

ASZ. 2017. *Strategický plán sociálního začleňování města Nový Bor 2017 – 2019.*

ASZ. 2018. Situační analýza města Nový Bor

ASZ. 2019. *Strategický plán sociálního začleňování města Nový Bor II 2019 – 2021.*

<https://varnyapestirny.policie.cz>

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/dobra-prace-v-novem-boru-dluhova-problematika?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/nespadni-do-dluhove-pasti?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/jak-nalozit-se-svymi-dluhy?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/jak-zit-v-insolvenci-a-nezblaznit-se?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/financni-gramotnost-jak-se-nezadluzit-pro-cilovou-skupinu-15-?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/dluhova-past-cesta-do-pekel?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/dluhy-a-jak-na-ne?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/dluhy-v-dobe-koronaviru?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/financni-gramotnost-detske-dluhy-riziko-i-pro-me-?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/financni-gramotnost-prevence-zadluzenosti-nezletilych?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/financni-gramotnost-exekuce-hrozba-i-pro-me-?inheritRedirect=false

https://www.esfcr.cz/akce-projektu-opz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/jak-zjistim-ze-jsem-dluznikem-?inheritRedirect=false

<https://www.novinky.cz/krimi/clanek/macetovi-utocnici-z-noveho-boru-dostali-az-16-let-vezeni-198413>

Charita Česká Lípa. Ceník ubytování na ubytovně Severní 755 v Novém Boru platný od 1. 2. 2022.

mapakriminality.cz.

Město Nový Bor. 2014. Program rozvoje města Nový Bor na období 2014–2020

Město Nový Bor. 2016. Plán prevence kriminality města Nový Bor pro roky 2016–2020 (dostupné on-line na <https://www.novy-bor.cz/plan-prevence-kriminality/d-2688/p1=2793>).

Město Nový Bor. 2020. Analýza bytového fondu města Nový Bor

Město Nový Bor. 2020. Program rozvoje města Nový Bor na roky 2021–2023

Město Nový Bor. 2020. *Vnitřní směrnice č. 5.07 Pravidla pro přidělování bytových jednotek v majetku města Nový Bor.*

Nožička, M. 2011. *Demografický vývoj na Českolipsku od roku 1945 do současnosti* [Bakalářská práce]. MASARYKOVA UNIVERZITA Přírodovědecká fakulta Geografický ústav.

Rodina v centru, z.s. (2020). *Metodika práce se zadluženým klientem.* <https://www.rodinavcentru.cz/sluzby/dluhova-poradna/>

Rodina v centru, z. ú. 2019. Zakládací listina (dostupné online na: https://www.rodinavcentru.cz/wp-content/uploads/2021/11/Zakladaci-listina_RvC_2019.pdf)

Rodina v centru, z. ú. Výroční zprávy organizace za roky 2016–2020.

Štoflová, A., Konečný, P., 2018. Rukověť evaluátora, ASZ.

Úřad práce ČR. 2016. Zprávy o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2016 a strategie APZ pro rok 2017.

Zpráva o stavu Romské menšiny z roku 2015.